

Издава на 15 и на 30 съ-
ки месѣцъ.

Писма, статии и дописки
са исправаждатъ до Ивана А-
женова въ Букурещъ, до Д.
В. Хранова въ Русчукъ и до
ки. „Промышленіе“ въ Ца-
риградъ.

Администрацията са на-
мира на Str. Sv. Anton, N° 14.

ЗНАНИЕ

Годишната цѣна на въ-
стникътъ е:

За Ромъния . . . 12 фр.
За Русчукъ и
Австрия 14 „
За сѣтка Ев-
ропейска Турция . . . 16 „
За Россия 5 р.

Неплатени писма са въж-
датъ назадъ.

ИЗДАНИЕ ЗА НАУКА И ЛИТЕРАТУРА.

Бъди честенъ, казвай право,
Па върви напредъ,
Безъ да глѣдашъ, че е каленъ
Тоя божи свѣтъ!
Знай, че нищо не оставя
Бѣдния човѣкъ,
Освѣтъ име, честно име, —
Баръ за своятъ вѣкъ.
Богатството, което ти
Наричашъ имотъ
И което си спечѣлилъ
Съ трудъ и съ крѣпавъ потъ,
Ще да ѣдатъ развратници
Съ блудните жени
И съ скрофули ще прославятъ
Твоите добрини;
А твоето „превелико
Чувство“ или лой
Ще да ѣдатъ гладни черве
Отъ съкакавъ сой,
Но ни единъ не ще каже:
„Боже, миръ му дай,
Заведи го вопъ твоиятъ
Освѣщенъ рай.“
Помни, брате, моите думи
И бъди човѣкъ,
За да помни името ти
Баремъ твоиятъ вѣкъ.

ТРИ КАРТИНИ ИЗЪ БЪЛГАРСКИЯТЪ ЖИВОТЪ.

„Маминото дѣтенце.“

VI.

Въ Стояновата къща са събрали нѣколко души
младежи да му „честитатъ радостъ“ и да премѣт-
натъ по нѣкоя и друга бистра люляна. Събранието
било весело и одушевлено, защото билъ празникъ
и защото гюловицата са отличала и сама съ меризма
на локма-руху. — „Ти земашъ най-хубавото мо-
миче,“ говорилъ Никола глухиятъ и глѣдалъ камъ
пжлната чаша съ особено наслаждение, чегато въ
нея са е заключало сичкото негово щастие. — „И

родителите му сѣ добри,“ пробѣбралъ Стойко Тах-
тата, който ималъ намѣрение да стане или градски
чорбаджия, или векилинъ, или баремъ камзамалинъ,
слѣдователно обстоятелствата го принуждаде да хва-
ли силните и да критикува слабите. — „А кога ще
да бѣде свадбата? попиталъ Иванъ Локмата, който
ималъ обичай да мига и когато трѣба, и когато не
трѣба. — Глѣдай да я направимъ по-скоро, защото
слѣдъ единъ месѣцъ азъ ща да трѣгна по курбетъ.“
— „Скоро ща да я направа, отговорилъ Стоянъ.
— Тая недѣля ща да ида въ Филибе да си купя
едно друго, — и работата е готова. Ще ли нѣкой
отъ васъ да ма придружи до Филибе?“ — „Азъ ща
да ида, казалъ Локмата. — Нѣмамъ работа и въ
Казанлъкъ . . . А кога ще да вървимъ?“ — „Утре,“
отговорилъ Стоянъ и помолилъ другарете си да
потрѣтатъ. — „Стига вече, стига вече, отговориле
нѣколко души отъ по-първите смѣркаче. — По двѣ
пспихме. Има да ходиме и на други мѣста.“ —
„Ракията е хубава,“ отговорилъ Стоянъ и захваналъ
да налива. Събранието замълчало и приготвило са
да облобизае още веднашъ утѣшителницата на чо-
вѣческия родъ, и около обѣдъ, когато сѣки отъ
гостете билъ принуденъ да удовлетвори своите въ-
трѣшности съ по-сѣщественна храна, чудната утѣ-
шителница имала щастие да са досегне осми пътъ
до устните на сичкото събрание, което са погри-
жило да рѣши, че свадбата ще да бѣде замѣчате-
на и че Стоянъ трѣба да прибѣрза, защото благо-
разумните хора иматъ обичай да чукатъ желѣзото,
дорде е горѣщо. Стоянъ кимналъ съ главата и на
другиятъ день доволно рано са приготвилъ да трѣ-
гне за Пловдивъ. Дошле байо Петаръ и булката
Петровица. — „Ти, Стоянчо, иди при Паскала, поз-
драви го отъ мене и кажи му да заповѣда на свад-
бата. Той ми е голѣмъ приятель . . . Азъ обичамъ
богатите и тѣшките хора,“ говорилъ байо Петаръ
и глѣдалъ на броеницата си. — „Ти, Стоянчо, не
харчи много, говорила булката Петровица. — Мисли
за послѣ. Въ сегашното време никой не прави ве-
че такива свадби, каквито са правѣха другочъ. Фи-
либелиите даватъ само по едно сладко и по едно
каве. Нѣма кого да зачудиме! Напой ги, нахрани
ги, развесели ги, а послѣ ти са смѣятъ, че гозбата ти
била прегорѣла, че виното ти нехелало, че ракията
ти била слаба! . . Не харчи много.“ Въ това време
Стоянова майка стояла близо до разговаряющите
и размишляла: „Още пѣтелтъ не са е качилъ на

полицата, а захваналъ е вече да кукурика! Не харчи, не прави голъма свадба, не гощавай хората! .. На добро го учатъ! .. Нека ни са смѣятъ хората, — Филибелийците ще да глѣдаме ние! Мажътъ носи кюмюръ въ копринена кърпа, жената сѣди по дѣлъ денъ на чекмата, а кормите имъ свиратъ съ тамбура, — ето какви сж вашите прехвалени Филибелийци. Азъ искамъ да направиме свадбата, като хората, ако и да не сме чорбаджие и градски кметове. „Ти, Стояно, калесай тамъ киръ Праскала,“ казва сватътъ. Много ни трѣба вашиятъ Праскала. Сичката свадба ще да развали вашиятъ Праскала. „Дѣто стѣпня грѣжътъ, тамъ трева не никне,“ казватъ старите хорица. „Не пуцай свине на гумното си, не приѣмай грѣци въ къщата си, не затваряй кози въ градината си и не калесвай цѣнцаринъ на свадбата си,“ казваше едно време дѣдо Трифонъ. Полани двама наши топковци, изъ Захара, са ожениха за двѣ филибелийски грѣкни . . . Въ онова време азъ бѣхъ въ Захара . . . Да видишъ свадба, да видишъ приказъ! Окумиле са нашите грѣкни, като самодиви преди русали; повдигатъ очите си нагоре, като кокошки, когато пиятъ вода; свиватъ устните си, като бабички; обжрцатъ главите си, като Сопотненски козли, и мърждатъ челата си, като гѣопценски волове. Кокони, да ги земе дяволътъ! Въ къщата си не би ги пуснала. Това имъ са не харесва, онова имъ не е по волята, това е лошаво, онова е смѣшно . . . Смѣшни сте вие сами, одрани котки! Хубостъта ви е калпавъ, лицата ви сж вапцани, зѣбите ви са люлѣятъ отъ бѣлното, косите ви сж чужди, а честъта ви е купена на вересия. Не сте вие за назе. Азъ сжмъ ходила нѣколко пѣти въ вашиятъ градъ и познавамъ ви, — отъ мене не можете да са укрите. Я вижте приличате ли на нашите бѣлгарски гюлфиданчета. Дѣ ви е червенинката, която са нарича здравие? Дѣ ви сж гърдите, които сж длжни да отглѣдатъ здрави дѣца? Дѣ ви е свѣтлината на очите, която е дѣщеря на сѣрцето? И вие ни са голѣмите съ своята хубостъ! Поглѣдайте на дѣцата си и вижте са какви сте! А какви сж мажете ви? За тѣхъ не трѣба и да са говори. Надулъ са, като вжшка на перо; стѣпня, като щѣрелъ; повдига главата си, като патакъ, и пѣчи тумбакътъ си, като мисиръ. А защо ни са перчишъ, киръ Праскале? „Защото си купихъ чохени шалваре.“ А защо ти сж жѣлти и сухи дѣцата, киръ Праскале? „Защото ги храна съ франджелки.“ А насищатъ ли са тие отъ твоите франджелки? Защо имъ не дадешъ да са наѣдатъ добре и защо имъ не купишъ малко мѣсецъ? „Времената сж лошави, — мажно са печѣли.“ Чуденъ си ти човѣкъ, киръ Праскале! Натруфилъ си жената си, като царибашийка, а дѣцата ти ходатъ гладни и жѣдни! И още много нѣща размишляла Стоянова майка, но ние трѣба да я оставиме за време, защото конътъ на пѣтникътъ тупка съ краката си, пѣрха съ поздрите си, маха опашката си и чѣка съ нетѣрпѣние да трѣгне . . . Хайде вѣрви, Стоене, и добаръ ти часъ! Не слушай ти мене и моите читатели. Азъ, като ученъ човѣкъ или като

бѣлгарски писателъ, обичамъ да си поджрдора и да позалиша свѣтътъ съ невѣрѣли и съ некипѣли. Да та упазни господъ богъ отъ такъвъ скѣвѣтникъ, у когото мозжкното чекърче са нампра въ разстроено сѣстояние! Когато това чекърче са откаже да са вѣрти правилно и когато на писателътъ непремѣнно са иска да поблѣсти, то негова милостъ пуца въ пѣленъ ходъ езикътъ си и дава му свобода да гради високи кули подъ облаците или да гоши вихри-те. Добре, че хартията е станала естива, а мастило си варатъ вече и дѣцата! Вѣрви, Стоене, и купувай, щото ти трѣба за свадбата. Веднашъ са жени човѣкъ. Глѣдай да исхарчишъ баремъ половината отъ своето сѣстояние, а какво ще да бѣде по-взатакъ, това нито ти, нито азъ не трѣба да знаеме. Купи елмазени обици, копринени фустане, подплатени съ самуръ кюркове, златни гривни, елмазено крѣстче, десетъ вѣрви маргатаръ, бонджуръ съ бѣли лесици, бѣли копринени щивале и много друго, — ние не сме по-долни отъ Филибелиите. Иди сбогомъ!

Да идеме сега въ къщата на Нена-чорбаджи и да видиме какво прави неговата милѣйна сѣпруга и неговиятъ честитъ синъ.

— Азъ трѣба да та ожена, говорилъ Нено и глѣдалъ своятъ указателенъ пѣрстъ, когото повдигалъ нагоре въ видъ на кукурица. — Доста си са скиталъ по кѣрчмите и по кавенетата . . . Ако ма не послушашъ, то азъ ща да та изгона изъ къщата си и никога вече нѣма да та поглѣдамъ . . . Чуешъ ли? Ти трѣба да не забораваши, че азъ сжмъ ти баща.

— Пропуспахме хубавото момиче! говорила Неновица. — Петаръ е полудѣлъ. Боже мой, дава ли са едно добро момиче на такъвъ човѣкъ, който има такава развалена майка и който са е родилъ на сламата? А Петровица какво е глѣдала? Хората казватъ, че тая жена е умна и разумна! .. Да земе дяволътъ и умътъ ѝ, и главата ѝ. А харесва ли ти са Петрова Пѣнка, Николчо?

— Мене са харесватъ сичките момичета, казалъ Никола и озѣбилъ са така, както вжобще са зѣбатъ сичките задоволни хора, у които животътъ вѣрви съ механическа сила.

— Ако зема една суровица, то ща да ти покажа дѣ зимуватъ жабите! казалъ Нено и подхвѣрилъ чубукътъ си. — Сичките момичета му са харесватъ! .. Скоро ща да тура азъ тебе юралчето. Доста си риталъ, доста си цвилѣлъ, доста си хапалъ.

— Отъ сега пататакъ азъ ща да хапа жената си, казалъ Николчо и поглѣдалъ камъ вратата.

— Мѣлчи, магарешки сине, извикалъ Нено и скокналъ на-краки.

— Не карай му са, казала нѣжната родителница и поглѣдала камъ своето дѣте съ овчо умиление. — По-харно да помислиме за неговата годѣница . . . Когато са ожени, то умътъ му ще да дойде въ главата. Сичките млади момчета сж такива.

— Да поискаме Рада Бенѣвичина, казалъ Нено и покорилъ са на жената си.

— Рада не е за нашата къща, казала Нено-

вица. — Баща ѝ до завчера е бил овчаръ . . . Къщата имъ са е съборила отъ едната страна . . . Преди десетина години сж купиле шинди и баскии, и се я праватъ! Испуснахме доброто момиче.

— Въ Казанлъжъ не е само Петровата дъщеря, проговорилъ вулканътъ и изъ гърдите му изскокнале нѣколко пухъ-пухъ. — Азъ ща да му намѣра по-добра невѣста.

— А дѣ ще ти да я намѣришь? Като Пѣнка въ сичкиятъ Казанлъжъ нѣма.

— Махна са ти съ своята Пѣнка, та Пѣнка! проговорилъ Нено.

— Нѣма да са махна, отговорила Неновица и погледнала на своятъ повѣлителъ съ нѣкаква си ненависть. — Азъ ти казвахъ да прибързашъ, а ти си правеше оглухци . . . И тебе та не е срамъ да отстъпишь предъ единъ просѣшки синъ? Ако азъ да би била мжжъ и Нено-чорбаджи, то би направила такова чудо, което никога не би са заборавило въ Казанлъжъ.

— А какво би ти направила? попиталъ Нено внимателно.

— Азъ би подлѣла вода Стояну и накарала би го да разбере, че свраката не може да бѣде другаринъ на соколытъ . . . Сѣки трѣба да знае своето гнѣздо и да не вовира посѣтъ си въ сѣко кѣше. Искашъ ли да ма послушашъ? Ако искашъ, то азъ та съвѣтовамъ да идешъ у Петрови и да ги накарашъ да върнатъ. „Азъ са чуда на умѣтъ ти! кажи ти Петру. — Какъ си ти далъ дума на такавъ единъ човѣкъ, който има такава лошава майка и комуто са смѣе и малко, и голѣмо? Парите, кажи му, са спечѣлватъ, а доброто име никога.“ Направи това и докажи имъ, че ти си Нено-чорбаджи. Азъ би желала да вида какъ са пука Стоянъ и какъ псува чорбаджиите и голѣмците! Послушай ма, Нено!

Нено мислилъ и не рѣшалъ са. Слѣдъ нѣколко минути той погледналъ на синѣтъ си, понамържилъ са малко и рѣкалъ: „За тебе азъ ща да стана резилъ-маскара предъ свѣтътъ! Чуешъ ли? Щешъ ли да бѣдешъ човѣкъ или не?“

— Това ще да бѣде рѣшено послѣ свадбата ми, казалъ синѣтъ равнодушно. — Защо, питамъ азъ васъ, искате да ма ожените безъ време? Или искате да ма зачерните? Не женете ма още: дайте ми да поживѣя и да са порадвамъ на младините си . . . Сичкото това Николчо говорилъ безъ волнение и безъ душевна борба.

— Ако та остава да поергенувашь още нѣкоя година, то една заранъ ща да та намѣра обѣсенъ на нѣкое дърво, проговорилъ бащата. — Юздата трѣба да ти са тури колкото са може по-скоро . . . Азъ искамъ само да зная, харесва ли ти са Пѣнка Петрова или не? Ако ти са харесва, то азъ ща да накарамъ Стояна да са потрѣсне . . .

Послѣдните нѣколко думи накарале Николча да дойде въ себѣ си и да са замисли. Тоя човѣкъ, който заключалъ въ себѣ си сичките пороци и който билъ готовъ да унизи своето човѣческо достойнство и въ най-нищожните дѣла, ималъ извѣстна

гордостъ или, да кажеме по-вѣрно, нѣкакво си свое-любие, което е свойствено само на оние развалени натури, които не могатъ да тѣрпять онова, щото е чисто и честно, и които са стараятъ да пакостатъ сѣкиму, който стои отъ тѣхъ по-високо. Николчо, както знаеме вече, презиралъ сиромасите и честните работници, които живѣятъ съ своятъ потъ и които не умѣятъ да ѣдатъ на готово, т. е. на които бащите не сж накрале достаточнo за тѣхното наслаждение. Мисалъта, която са появила въ главата на майката, привѣла синѣтъ въ умиление, и той са рѣшилъ за нѣколко минути да я приведе въ дѣйствиe. „Това не ще да бѣде лошаво, мислилъ той. — Азъ трѣба да отрия устните на Стояна . . . Нека ма помпи . . . Но страхъ ма е да не испия сами пѣ-линѣтъ. Ами ако Петаръ и Петровица кажатъ на баща ми, че е вече късно? Ами ако не върнатъ? Съ какви очи ща да погледамъ азъ тогава на моите приятели? Но нищо, нищо . . . Азъ ща да имъ кажа, че баща ми е искалъ Пѣнка безъ моего сж-гласие. А какво ще да ми каже моя Цона? Ще да поплаче клѣтницата . . . Азъ ща да ѝ купя и гри-вни, и сукно за контошче. Жените са утѣшаватъ лесно. Но тя ми каза оная вечеръ, че е тѣшка. То-ва ми са не харесва . . . Съ калугерките е лесно. Тѣхъ азъ никога не сжмъ лѣгалъ и никога не сжмъ имъ обѣщаль сжпружеска вѣрностъ. Тие продаватъ своята честъ малко по-евтиничко. Една иска да ѝ купишь сукно за ентерия, друга за джубе, третя иска парички, четвърта та моли да ѝ купишь би-блия отъ протестантите, а петя нищо не иска, — само вашата любовъ! Прощавайте, мои мили калу-герчици! Вашъ Николчо ще да бѣде жененъ. А тогава що? Пакъ сжщото. Женениятъ човѣкъ може да влѣзе даже и при игумениците . . .

Слѣдъ нѣколко минути послѣ тоя семейни кон-гресъ, Нено-чорбаджи облѣкалъ джубето си, казалъ Неновици нѣколко думи на ухото и излѣзаль. Изъ пѣтътъ неговата глава работила доволно бързо, ако мазниятъ му мозжъкъ и да сбъркалъ конците нѣ-колко пѣти. Скоро той дошълъ до къщата на бай Петра, паднигналъ презъ прагѣтъ и извикалъ: „Има-те ли куче?“ „Влѣзъ, влѣзъ; нѣмаме,“ отговорилъ тѣпакъ и нѣженъ гласъ. Нено влѣзаль. Предъ него са поязила доволно живописна картинка. Пѣнка сѣдѣла на послана на земята рогозка и шила нѣщо си, а Петровица чесала вълна. Лицата на тие двѣ женски сжщества биле весели и щастливи. Ко-гато Нено погледаль на тѣхъ, то совѣстѣта му за-говорила и лицето му почервенѣло. „Азъ сжмъ до-шълъ да развала щастнето на тие добри хора, които не ми сж направили никакво зло! помислилъ той и задрѣлъ са. — Нашъ Никола не е за тоя ангелъ . . . Но нѣма какво да са прави . . . Дома ма изѣждатъ съ дрипите, ако не свърша нѣщо. На-предъ, Нено! И азъ не бѣхъ за моята стопанка, а господъ ми я даде. Дома ли е Петаръ? попи-талъ той.

— Вжтре е, отговорила Петровица.

Нено-чорбаджи влѣзаль въ мжничката къщица

на бая Петра и заварил нейният стопанин въ такова положение, въ каквото са намиратъ почти сичките лениви хора лѣтно време, — той билъ по-луголъ и часъ-по-часъ отривалъ лицето си, по което тѣкле изобилни вадици потъ. Приятелите са поздравиле любезно.

— Азъ би желалъ да зная, каква работа та е изпроводила при мене въ такова горѣщо време! казалъ байо Петаръ.

— Охъ, не питай, отговорилъ Нено-чорбаджи и сѣдналъ до прозорецътъ. Тая горѣщина ще да ми извади душата. Едвамъ съмъ дошълъ. Кажй на вашите да ми дадатъ малко студена водица.

Байо Петаръ извикалъ, като протогеръ, на жените, безъ да спомѣнува името имъ, да донесатъ вода и продължалъ да глѣда на своятъ гостенинъ съ масленно благоговение. Слѣдъ малко време въ стаята влѣзла Пѣнка и подаде на Нена-чорбаджи велена стомна, която била пълна съ студена вода. Послѣ това тя излѣзла изново на дворътъ, а Нено-чорбаджи са прокашлялъ и проговорилъ: „Азъ чухъ, че вие сте я годили.“ — „Годихме я,“ отговорилъ байо Петаръ. — „Рано сте намислили да я задоми-те.“ — „Не е рано, отговорилъ байо Петаръ. — Петнайсетата година ѝ са изпълни вече.“ — „А азъ ти казвамъ, че си прибързалъ: азъ мислѣхъ друго . . . Азъ мислѣхъ да я зема за нашъ Никола.“ Байо Петаръ опулилъ очите си и развиналъ устата си. Той и наскъне не би си позволилъ да помисли, че Нено-Чорбаджи, тоя тѣжакъ човѣкъ, ще да му каже подобни нѣща и че такавъ богатъ човѣкъ ще да са рѣши да иска дъщеря му за сиптъ си. Ако байо Петаръ и да знаелъ, че Никола е развалено момченце и ако и да цѣнилъ хубостта, умътъ и способностите на дъщеря си, но нему било извѣстно вече, че българските чорбаджие иматъ свои собственни обичаи и че тѣхните носове приличатъ на свадбени препорци. Но слѣдъ нѣколко минути той са опомнилъ, повдигналъ главата си и рѣкалъ: „Кой е знаелъ! Ако сте мислили да направите такова нѣщо, то е трѣбало да ма подсѣтите баремъ съ око̀то си . . . На тоя свѣтъ биватъ чудни нѣща! Ако да би знаелъ, че . . . Но нѣма какво да са прави.“

— А нѣма ти не можешъ да върнешъ? попиталъ Нено. — Или са боишъ да не докачишъ Стоянога майка? Намѣрилъ си отъ кого да са срамувашъ!

Неновите думи паднале на байовата Петрова глава, като студенъ снѣгъ, и той развиналъ още по-широко устата си. И наистина, предложението на Нена било такова, което би зашемедило и още побистра глава. Дълго време двата приятели сѣдѣле и пушили чубуците си; дълго време Нено-чорбаджи пжшкаръ, а Петаръ охалъ; дълго време ни единъ отъ тѣхъ са не рѣшалъ да даде край на разговорътъ. Нено мислилъ, че побѣдата е негова и старалъ са да си представи положението на Стояна и понажжните на майка му; а байо Петаръ кроилъ

планове, размишлялъ за бъдещето положение на дъщеря си и за завистта на неговите неприятели.

— Да бжде или не? проговорилъ Нено.

— Да бжде, отговорилъ байо Петаръ.

— Повикай жената си и обяви ѝ моето желание предъ мене. Кажй и на дъщеря си да дойде и да цѣлува ръка . . . Азъ съмъ донесалъ и даровете.

Байо Петаръ изпълнилъ волята на своятъ новъ сватъ. Влѣзле Пѣнка и Петровица.

— За какво ни викашъ? попитале и двѣте жени съ единъ гласъ.

— Азъ ща да ви кажа такова нѣщо, което и наскъне не сте сжнувале, казалъ Петаръ и лицето му принало скотско изражение. — Ние трѣба да върнеме . . . Стоянъ не е за назе. Киръ Нено иска Пѣнка за Николча . . . Слушате ли? Самъ господъ ни испроважда голѣмо щастие!

— Вие сте полудѣле, както ми са чини! ка-зада Петровица. — Да не сте са напиле? . . . Но шишето е пжлно.

— Сбирай си устата и слушай, казалъ страшниятъ повѣлителъ и посочилъ съ пжрстъ камъ жената си. — Когато пѣе пѣтельтъ, кокошките трѣба да мжлчатъ.

Когато Пѣнка чула страшните думи на баща си, то изскокнала изъ стаята и отишла въ градинката. А какво е правила тамъ? Това ще да видиме слѣдъ време.

(Продължава са).

ЗА ДОИСТОРИЧЕСКИТЕ ВРЕМЕНА.

Въ срѣдния и въ южна Африка живѣятъ нѣколко ловджийски племена. Тие племена иматъ обичай да излазятъ на ловъ по нѣколко стотини души и стараятъ са да убиятъ колкото са може повече животни, безъ да мислятъ да обезпечатъ себѣ си на дълго време. Африка е пжлна съ различни животни, които намиратъ храна въ обширните равнини, по които расте богата растителностъ. Разбира са, че тамъ, дѣто сжществуватъ тревождни животни, са размножаватъ и кржвождните, слѣдователно Африка може да са похвали съ своето разнообразие. Но освѣнъ многочисленните животни, тая страна е населена твърде малко. Въ африканските пѣсчанини пустини не сжществуватъ едри животни, защото нѣма съ какво да са хранатъ; но въ безконечните богати съ растителностъ равнини и въ гмстите гори ние намираме до петдесетъ различни видове антилопи, елене, носороги, бегемоти и др. т., така щото на левовете не е тѣшко да избиратъ храна по своята воля, а гвените и шакадете намиратъ изобилно продоволствие даже и въ останките, които не сж догризени отъ левовете. Въ тие страни, дѣто продължителните дждове наводняватъ населенните долини, а още повече продължителните суши разрушаватъ разводимите отъ човѣкъта растения, хората сж длжни да са хранатъ съ мѣсото на животните, които тие са стараятъ да добиватъ съ общите сили, слѣдователно ловътъ са предприимава отъ многочисленни общества и въ голѣми размѣри. За тая цѣль са прави така нарѣченното го̀по, т. е. вдинообразно пространство, което са за-

гражда отъ двѣте страни съ коле и на което при остри-
ятъ жалъ е ископана дълбока яма. Гопото са прави
цѣли мѣсѣци и занимава голѣми пространства. Когато
приготовленията биватъ готови, то ловджие, които
иматъ оружия, отиватъ на онова мѣсто, което е изобил-
но съ животни и окружава го отъ двѣте страни. Жи-
вотните, които биватъ уплашени, бѣгатъ камъ онова мѣ-
сто, отъ камъ коего са не чуватъ гласове, и влизатъ въ
заграденниятъ тръжгольникъ, но скоро са вържатъ назадъ,
защото предъ очите имъ са появяватъ плѣтища. Въ то-
ва време сичките ловджие са приближаватъ, образуватъ
ява стѣна и срѣщатъ животните съ своите копия. Най-
послѣ едно животно са спуща камъ откритото мѣсто на
гопото, а слѣдъ него отиватъ и другите, безъ да подо-
зрѣватъ, че предъ тѣхъ лѣжи дълбока пропастъ. Когато
първите животни достигатъ ямата и когато виждатъ
грозещата имъ опасностъ, то желаятъ да са върнатъ
назадъ, но това става вече невъзможно, защото сичкото
тѣсно пространство са напълва съ животни, които хла-
сватъ едно друго. Падението въ ямата става неизбежно.
Когато падне първото животно, то на него падатъ дру-
ги, така щото въ продължението на нѣколко минути,
ямата са напълва съ цѣли стотини лѣшове. Осѣнъ то-
ва, множество диви биводе падатъ мъртви отъ копията
на ловджиете, които ги нападатъ отъ сѣка една страна.
Ако нѣкое животно спаси животъ си, то става храна
на гнените и на шакалетъ, защото копията на ловджиете
биватъ доволно остри. И така, африканските ловджие,
които не мислятъ за своето бѣдѣше, унищожаватъ без-
численни животни, отъ които не добиватъ никаква полза.
Но при сичкото това, количеството на тие животни е до
толкова голѣмо, щото, ако и да са унищожаватъ безчовѣ-
чно, ние смѣмо можеме да кажеме, че то са не умалява
въ своята пропорция, и едва ли нѣкога ще да са умали,
дорде населението на Африка не добие по-широки раз-
мѣри. Цимерманъ говори доволно справедливо, че число-
то на звѣровете са намира постоянно въ право отноше-
ние съ численността на народонаселението въ тая
или въ оная страна. Животните, които сж убиени съ
така нарѣченните дрогици (мъдрачета), принадлеж-
жатъ на тѣхните владѣци, защото сѣки единъ дрогикъ
има свой знакъ; а останалите, който сж паднале въ яма-
та сами по себѣ си и които не сж наранени съ дроги-
ците, са дѣлатъ на равни части между ловджиете. Мѣ-
сото са дѣе тутакси, защото африканските народи не
умѣятъ да го приготвяватъ за слѣдующите дни и за-
щото нѣматъ обичай да мислятъ за своето бѣдѣше бла-
госостояние. И така, тие народи, по своята глухостъ, при
сичките тамошни изобилія, търпатъ голѣми нужди. Тие
сж способни да напълнатъ своятъ стомахъ за цѣла пе-
дѣла и да търпатъ гладъ отъ 10 до 12 дѣня, ако само
иматъ достаточна вода. Африканските диваци са съеди-
няватъ и въ оные случаи, когато желаятъ да нападнатъ
на нѣкое още по-голѣмо животно. Десетина души добри
ловджие могатъ да побѣдатъ не само слонътъ, но и сло-
ницата, която бива много по-опасна, а особено тогава,
когато тя подая своето слонче. Ловджиете са нарѣждатъ
отъ едната страна на слонцата и захващатъ да хвър-
гатъ своите мъдрачета. Слонцата укрива своето слонче
съ неугрожаемата страна и защитааа го отъ поране-

нията съ своето собствено тѣло, дорде не падне въ
изнѣможение отъ безчисленното множество рани. Мла-
диятъ слонъ, който не оставя своята любима майка, по-
гибва така сжщо отъ нападението. — Малайците на го-
лѣмите азиатски острове, които отчасти могатъ да са
нарѣкатъ ловджийски народи, употребяватъ противъ
животните утровени стрѣли. Утровата, съ която сж на-
мазани тие стрѣли, бива до толкова силна, щото разру-
шава организмътъ съ немовѣрна скоростъ. Тая утрова
са извлича изъ растителното царство. Жителите на ос-
тровъ Ява я добиватъ изъ сокътъ на растението Rohon
Uras или Tjetek-Liana. Раната бива сжвсѣмъ незначи-
телна, защото стрѣлата е тънка и остра. Ранениятъ съ
подобна стрѣла тигръ изнѣмогава твърде бързо, — ако
изъ малката рана и да не истича нито една капка кръвъ,
— именно за това, защото утровата е силна и защото
произвежда страшни болове. Тигрътъ види своятъ не-
приятель, но нѣма сила да са хвърли на него и да го
разкъса, защото мускулетъ му ослабватъ. Слѣдъ нѣколко
минути той лѣжи вече мъртавъ на земята. Забѣлѣжи-
телно е, че убиенното съ такива срѣдства животно е
сжвсѣмъ безвредно при употреблението за храна. Жителите
на южна Африка и на южна Америка са ползватъ така
сжщо съ утровени стрѣли, но утровата имъ са пригото-
влява отъ корѣнътъ на растението макпонъ. Тоя
корѣнъ е замѣчателенъ и по други причини. Неговиятъ
сокъ, който е смъртоносно ядовитъ, са изцѣжда и оста-
налото мозгово вѣщество са употребява отъ диваци
за храна, безъ да имъ принесе никаква вреда. Разска-
зватъ, че нѣкои ловджийски народи мажатъ своите стрѣ-
ли съ змийенъ ядъ, но това е съмнително. Известно е
само, че неприятанките въ южна Америка доволно чѣсто
убиватъ своите неприятели или своите неприятелки съ
подобна утрова. Когато разгѣда човѣкъ животътъ на
ловджийските народи, то трѣба да разбере веднашъ за
сѣкога, че човѣкътъ е всесиденъ и че неговите преиму-
щества стоятъ доволно високо. Ловецътъ покорява подъ
своята властъ гигантските жители на горите: слонътъ,
тигрътъ, левътъ, бегемотътъ, носорогътъ и др. Като раз-
гѣдаме незначителните срѣдства, съ които са ползватъ
кафрите и хотентотите, то трѣба да припознаеме пре-
вѣхството на човѣкътъ. Съ помощта на легките ко-
пия, съ своите каменни ножове и съ своите стрѣли, на
които върховете са праватъ отъ растителни тѣрне, тие
убиватъ громадни животни. Левингстонъ видѣлъ такива
африканци, които ловиде морски конѣ съ голѣми куки,
убиваде носорогите, на които кожата е почти непрони-
цаема, и покоряе левове и тигрове. Той билъ зачу-
денъ отъ смѣлостта на тие ловджие. Но левове и ти-
грове са добиватъ не съ оружия, а съ хитростъ, която са
сжстои отъ слѣдующата примка. Изкопаватъ доволно
дълбоки ями, на дѣното имъ вбаватъ изострени колове,
отвърстнието имъ покриватъ съ тънакъ покривъ, който
да не може да удържи левътъ или тигрътъ, и привѣзватъ
живо животно за вбиенниятъ около ямата сгладъ. Когато
левътъ види вкусното животно, то са хвърга на него съ
голѣма бързина, т. е. прави нѣколко скачки и пада въ
ямата, дѣто търпи страшни мъчения отъ набиенните въ
земята колове. Ловджиете го оставятъ въ ямата до са-
мата му смъртъ, послѣ го извличатъ и зематъ само ко-

жата му, защото мѣсото му са не употребява за храна даже и отъ най-дивите негри. Но ловджийските народи употребяватъ и други хитрости. Кафрите покриватъ главата си и тѣлото си съ кожата на нѣкоя антилопа, заедно съ роговете ѝ, и примъкватъ са между стадото; сѣверо-американските ловджие покриватъ главата си съ биволска кожа и съ биволски рогове; бушмените украсяватъ главата си съ страусови пера; китаецътъ дови плаващите птици, като тури на главата си кошъ, въ който е насадена трева и храстеци; жителътъ по брѣговете на Ориноко покрива сичкото свое тѣло съ различни растения, които го скриватъ окончателно. Когато нѣкоя птица са приближи до живиятъ островъ, то бива улавяна за краката и удавяна. Сичките тие хитрости са срѣщатъ у различни народи, между които не може да съществува никакво родство. Да приведеме и другъ примѣръ. Както сѣверо-американскиятъ индѣецъ преслѣдува по цѣлъ день еленътъ, така и калмикътъ преслѣдува вжакътъ, т. е. и едвѣтъ и другиятъ тичатъ слѣдъ животните (разбира са, че нѣши) до тогава, дорде тие не изгубатъ силите си, и тогава ги ловатъ съ арканъ. А може ли нѣкой да каже, че между тие два народа съществува каквото и да е взаимно споразумение или родство? Да укажеме сега на оние причини, които произвождатъ у ловджийските народи мъжество и крвожѣдностъ, и чрезъ които тие народи са умаляватъ се повече и повече. Сѣки може да разбере, че голѣмите опасности и постѣлните нужди приучаватъ човѣкътъ да бѣде храбаръ и да презира животътъ. А какавъ бива животътъ на ловджийските народи? Тие не само че нѣматъ никога почивка, но принудени сж още да тѣрпѣтъ различни опасности и страшна нужда. Тѣхъ не могатъ да задържатъ ни най-голѣмите препятствия: ни силните бури, ни изобилните сѣбгове, ни пороете, ни слънчевите лучи, отъ които са крѣпнѣтъ даже и най-тѣрпѣливите животни, защото гладътъ е такава могъществена сила, която накарва даже и зайците да излизатъ на наша между цѣла стада вжлци и лещици. Разбира са, че ако въ тая или въ оная страна животните биватъ истрѣбени и ловджие нѣматъ съ какво да унищожатъ своятъ гладъ, то отиватъ да тѣрсатъ други мѣстности, които принадлежатъ на други племена. Захваща са крѣвава и продължителна война, която са свършва само тогава, когато единъ отъ воюющите народи погине окончателно. Войната са извършва съ сжщите орудия и съ сжщите хитрости, съ които и преслѣдованията на животните, слѣдователно побѣденните неприятели гинатъ безжадно. Съ плѣнниците са поставя така жестоко, како и съ равенните животни, и тие сж длжни да погиватъ. Когато нападатъ на нѣкое неприятелско село, то убиватъ и старците, и дѣцата, и жените, на които главите сж длжни да украсятъ вжзвратиятъ походъ на побѣдоносното войнство. Разбира са, че тие крвопролитни войни произхождатъ съ цѣлъ да бѣде истрѣбено онова племе, което занимава изобилната съ различни животни страна, слѣдователно послѣдствията ѝ биватъ ужасни. Ако нѣкой плѣнникъ са остави да живѣе, то той е длженъ да стане членъ на ослабениятъ отъ войната народъ, да са ожени за една или за нѣколко дщери отъ това племе и да не мисли за своите погинале братия и сестри. На дѣцата

са дава войниственно воспитание, защото слѣдъ време и тие ще бѣдатъ принудени да са боратъ съ животните и съ човѣкътъ. Най-главните добродѣтели, които са възнашаватъ ба дѣцата, са сжстоятъ въ това, да бѣдатъ тѣрпѣливи, да бѣдатъ мълчеливи, да почитатъ старците и да са не боятъ отъ нищо и отъ никого. За невѣжливостта ловецътъ наказва тутакси; оскърбенниятъ обикновенно мжсти съ смъртъ на оскърбителътъ; червено-кожиятъ американецъ никога не прощава на неприятелътъ си, който е повдигналъ на него ръка. Членовете на едно поколѣние, като станатъ закѣти врагове, никога не оскърбяватъ единъ другия съ псувни и съ други оскърбителни думи: въ своите неприязненни дѣйствия тие изказватъ уважение, ако борбата имъ и да иде на смъртъ. Ни единъ писателъ не е изобразилъ животътъ на американските ловджие до толкова ясно, до колкото Куперъ въ единъ отъ своите романи. Ловджийските народи никога не живѣятъ въ голѣми села и никога нѣматъ постоянно жителство. Втората причина, която не позволява на тие племена да са увеличаватъ, са заключава въ тѣшкиятъ животъ и въ доводно чѣсто посѣщающиятъ ги гладъ. Естествоиспитателите говорятъ, че ловджийските народи биватъ здрави и яски и че тѣхниятъ скитнически животъ благоприятствува на здравето, но тие не обжрчатъ вниманието на това, че тие юнаци сж преминале презъ хиляди опасности и останале сж живи само за това, защото сж имале ягка организация. Оние, у които не достигатъ силите за борба съ опасностите, погиватъ подъ страшната тежестъ на самиятъ животъ. Смъртността у ловджийските народи е много по-значителна, нежели у другите. Тая смъртностъ са забѣлжва най-много у дѣцата, които тѣрпѣтъ голѣми нужди и които са хранатъ съ лошава храна. Но ние желаеме да приведеме единъ твърде нагѣденъ примѣръ, който ще да ни обясни най-вѣрно, защо ловджийските народи са умаляватъ. Пътешествениците разказватъ, че почти у сичките ловджийски народи женското население е два пѣти по-многочислено отъ мъжското. Ето защо ние срѣщаме у ловджийските народи многоженство и защо жената е поставена на твърде ниска степенъ. На жените е натоварена най-тѣшката работа: тие са занимаватъ не само съ своего домашно стопанство, т. е. не само да приготвяватъ храна и облекло и да воспитаватъ своите дѣца, но и да носатъ на себѣ си сичките тежести, които при многочисленните преселения сж необходими за тѣхните колиби. Ето защо тие биватъ задоволни въ оние случаи, когато мъжътъ имъ земе дѣ-три жени и когато нѣматъ дѣца. Нѣкои пътешественици говорятъ, че много индѣйски убиватъ дѣцата си само за това, за да ги не носатъ на гърбовете си въ времето на странствованията. Съ най-добра участъ са ползватъ само оние жени, на които мъжете са записватъ на едно мѣсто и преставатъ да са скитатъ изъ пустините и изъ дѣвственните гори. Ако жената и да бива даже и въ тие случаи робиня, т. е. ако ти и да обработва градината и нивята сама, защото мъжътъ счита за унижение да са занимава съ низки занятия, то баремъ не е принудена да носи на гърбътъ си сѣкакви тежести и да ходи нѣколко деня безъ почивка. Жените на ловджийските народи биватъ кротки и полуубиени. Ако и да съществуватъ различни

разкази за жестокосърдечие и за злобата на старите индийски жени, но не трѣба да забравяме, че тие нещастни създадения никога не чуятъ приятна дума отъ своите груби мъже, и презъ сичкиятъ си животъ сж джлжии да тжрпатъ презрѣние и тѣшко робство, безъ да смѣятъ да са оплачатъ. Момчетата сж оставени безъ никакавъ надзоръ, но у тѣхъ са не срѣщатъ прелюбодѣлци. Момчетата и момичетата са срамуватъ даже и да играятъ хоро заедно. Ако нѣкое момче са сжбере съ жените и съ момичетата да играе или да пѣе, то става за смѣхъ на сичкото мъжско население. При сичкото това младите момчета иматъ случаи да са запознаятъ съ своите възлюблени, и въ своята любовь доволно чѣсто дохождатъ до херонизмъ. Бракосжчетанията са заключаваатъ почти постоянно чрезъ взаимна любовь; жените биваатъ необикновенно предани на своите мъже, така щото послѣ тѣхната смжртъ множество вдовици са отказватъ да ѣдатъ и да пиятъ и умиратъ отъ гладъ. Нарушението смжружеската вѣрностъ, която е така обикновенно у цивилизованните народи, е смжвршено неизвѣстно у ловджиеите въ сѣверна Америка. (Проджлжава са).

ИЗЪ ФИЗИОЛОГИЯТА.

IX.

Каква трѣба да бжде храната.

Защо ние мѣшаме нѣколко вида храна, когато желаеме да приготвиме нѣкое вкусно и хранително ѣдене? Защо не ѣдеме само мѣсо, а мѣшаме го съ различни растителни плоди и съ сѣкакви брашна? Най-послѣ, зашто туриме въ ѣденето соль, пиперъ и др. т.? Човѣкътъ е разбралъ тжврде добре, че животътъ му може да са поддржи само въ такавъ случай, ако употрѣблява разнообразна храна, слѣдователно той е захваналъ почти инстинктивно да мѣша мѣсото съ бобъ, а брашното съ мѣсо. Ние казваме инстинктивно само за това, защото опитната готвачка е захванала да приготвяла здраво и вкусно ѣдене преди Модемота, т. е. преди да бждатъ обиснени законите, които привождатъ въ дѣйствиe нашятъ организмъ. Най-главната храна, която са смла въ нашиятъ стомахъ, отдѣлява отъ себѣ си лой и мѣсо. Сичките брашнени ѣденета произвождатъ въ тѣлото лой, а сичките бѣлковични вѣщества — мѣсо. Освѣнъ това, за поддржане на тѣлото сж необходими така нарѣченните соли, отъ които са образуватъ костите, космите и жбьите. Най-главната храна, която са употрѣблява почти по сичкиятъ разуменъ свѣтъ, са нарича супа или чорба, въ които са налива достаточное количество вода и която бива воденикаста. Най-добрата супа, кояго носи още название бульонъ, са вари отъ говѣждо мѣсо, косто сждржа въ себѣ си по-малко лоеии вѣщества, а повече бѣлковина. Разбира са, че когато мѣсото са развори и стане бульонъ, то ѣденето са смла по-лесно и храни повече. Хранителните начала на мѣсото, когато е то сураво, са заключаваатъ въ особенъ родъ пихтиени вѣщества, които са заключаваатъ въ мрѣжаците. Когато мѣсото са вари, то гореказанните вѣщества са смегчаватъ и прехождатъ въ бульонъ, а ако тоя бульонъ не е до-

варенъ, то бива липкавъ и, като истине, преобразява са на тжврдо и пихтиено вѣщество. Най-добриятъ бульонъ са добива отъ костите и отъ хжрцелете на мѣсото. Сольта, съ която са соли мѣсото, не само че дава на ѣденето приятенъ вкусъ, но още играе доволное голѣми роли при храненето на тѣлото. Само въ по-новите времена сж откриле значението на сольта при процесътъ на пищеварението, и увѣрили сж са, че ти е необходима за образованието на нѣкои ткани, на кръвта, а особено на хжрцѣлете. Сольта е необходима и за животните. Науката е доказала вече, че ако на животните са дава по малко соль, то тие биваатъ силни и едри. Но ние казахме така смжо, че отъ брашненните вѣщества са образува лой, която е необходима за джханиего, слѣдователно самите нужди сж накарале нашите готвачки да разбератъ физиологическата наука и да вжрватъ по нейните правила, безъ да сж познати съ нейните теоритически параграфе. Оризътъ, който са употрѣблява най-много като примѣсъ въ ѣденетата, сждржа въ себѣ си много пробѣла, слѣдователно дѣцата го ѣдатъ съ голѣма наклонность. Въ 100 литри оризъ са намиратъ 85 литри пробѣла, когато 100 литри пшеница сждржатъ само 74 литри пробѣла. Бжрбойътъ, който така смжо са употрѣблява за примѣсъ, сждржа въ себѣ си тжврде малко хранителни вѣщества, и ако да не би са приготвялъ заедно съ хранителното мѣсо, то той би билъ тжврде лошава храна. Ако 10 литри оризъ даватъ 8½ литри пробѣла, то 10 литри бжрбой давагъ само 2½ литри. И така, оризътъ е много по-хранителенъ, нежели много други растения, съ които са размѣсватъ супите или чорбите. „А зашто хората употрѣбляватъ въ супите си повече бжрбой и други примѣси, нежели оризъ?“ ще да ни попитате вие. На тоя вопросъ ние ще да отговориме просто и ясно, че многохранителното мѣсо нѣма особена нужда отъ други хранителни вѣщества. Освѣнъ това, човѣкътъ доволное чѣсто употрѣблява такава храна, която е евтина или която са добива и приготвяла лесно. Но ние трѣба да поговориме за растителните храни малко повече, зашто въ нашето отечество постите биваатъ повече отъ блажйите дни и зашто нашиятъ народъ повече имти ѣде мѣсото отдѣлно, а растителните храни отдѣлно. Зеленчукътъ и корѣните, които са турятъ въ супите за приятенъ вкусъ или за мерозма, нѣматъ въ себѣ си почти нищо хранително, и ние ще да ги оставиме на страна и ще да разглѣдаме само плодовете. Между плодовете най-главната рода играятъ бобътъ, грахътъ, фасулътъ и лѣщата, които образуватъ и лой, и мѣсо, слѣдователно тие плодове не само че могатъ да са сравнать съ хлѣбътъ, но и съ мѣсото. Тука сме джлжии да кажеме и това, че тие плодове сж евтини и сиромашътъ може да са храни съ тѣхъ продължителное време, слѣдователно тѣхноего употрѣбление изисква да са каже за тѣхъ и още нѣкоя дума. Едно отъ най-главните смжавни начала на гореказанните плодове смжавлява особено вѣщество, което въ химията е извѣстно подъ име легиуминъ и което са отличава съ изобилное сждржане пробѣла. Въ грахътъ са намира голѣмо количество сахаръ, и за това сѣки отъ насъ е испиталъ, че той бива сладакъ. А зашто сичките тие плодове са употрѣбляватъ само варени? Не царушаватъ ли са съ това естествените

закони? — Ни най-малко. Природата е съсредоточила въ грахът най-съществениите начала за храненето на човъческото тѣло, но тя не го е поръсила съ живителната влажност, която са нарича вода и безъ която храненето и животът на човѣкът би биле невъзможни. За да ги предохрани отъ разрушителното влияние на атмосферата, природата ги е облѣкла съ нерастворима въ човѣческия стомахъ дупница, а да извлѣче изъ тѣхъ хранителните вѣщества, тя е упълномощила човѣкът да ги приготви по своята воля, слѣдователно самата природа ни е научила да вариме плодовете. А защо едни отъ тие плодове увиратъ лесно, а други мъчно? Сѣка перачка знае, че между водите съществува голѣмо различие, т. е. че една вода бива мека, а друга рѣзка: въ първата сапунът са распуца и преобразява са на пѣна, а въ последния той образува жулеци и пресича са. Химическите изслѣдования сж доказале, че въ кладеничевата вода, която бива рѣзка, са заключава варъ, който, като са съедини съ кислотата на сапунът, образува нерастворимо вѣщество: а джжевата или въобще меката вода, напротивъ, не сждржа въ себѣ си варъ, или го сждржда твърде малко, и за това тя растворя сапунът. Сжщото са повтаря и когато са вари грахът; варът изъ кладеничевата вода, като са съединява съ нѣкои начала на грахът, преобразява го на твърдо тѣло, което не може да смѣле стомахът. Сжщото това може да са докаже положително. Опитът ни е доказалъ, че двоцца купуват отъ единъ човѣкъ и изъ единъ човалъ грахъ, но у единът той грахъ увира, а у другият не. Отъ грахът, отъ бобът и отъ лѣщата са образува кржвъ, мѣсо, млѣко и лой. Освѣнъ това, тие плодове сждржатъ въ себѣ си леуминъ, който отъ своя страна сждржа фосфоръ, а той фосфоръ са преобразява на мозакъ и на кости. Да кажеме нѣколко думи и за зелето. Въ зелката са намратъ $\frac{9}{10}$ части вода и $\frac{1}{10}$ часть хранителни вѣщества, като напимѣръ, бѣлокъ, камедъ, лой, пробѣла и сахаръ. Сжщото ще да кажеме и за множество други корѣно-плодни растения, ако много отъ тѣхъ и да сждржатъ въ себѣ си достаточен сахаръ. Ние твърде добре знаеме, че дѣцата обичатъ твърде много гуляите и аучете. Но и сжките тие растения, които сами по себѣ си не могат да са нарѣкатъ хранителни и които не сждржатъ въ себѣ си онова, щото е необходимо за нашето тѣло, изпълняватъ по нѣкоя служба, защото мѣсото имъ дава извѣстна сила, ако тие са варатъ съ него заедно. Въ това отношение тие иматъ свое значение и своя полза при процесът на пещеваренето, защото органическите кислоти на овощните растения и плодове, като растварятъ бѣлковината на мѣсото, облегчаватъ неговото преобразование на кржвъ. Ето защо послѣ добриятъ обѣдъ, ако и да нѣмаме апетитъ, овощите ни са чинатъ вкусни. Доказано е вече, че въ такова време сѣка една друга храна би произвѣда въ стомахът тежестъ, а овощите, напротивъ, производатъ облегчение. Но зеленчукът има и друго значение. Химическите изслѣдования сж доказале, че въ сжставът на зеленчукът влазятъ различни соли, които сж необходими за човѣческото тѣло. На първи погледъ тие вѣщества ни би са показале сжвсѣмъ безполезни, защото човѣкът не може да вѣде желѣзо и други метали; но изслѣдованията сж до-

казале положително, че желѣзото, калий и натрий влазятъ въ хранителните вѣщества на човѣкът. Съ тие елементи природата е надѣлила доволно щедро множество отъ овощните растения. И така, мѣсото, заедно съ зеленчукът, сжставляватъ полезна храна за нашето тѣло. Мѣсото сждржа въ себѣ си малко вода, съ която е така богатъ зеленчукът, а отъ своя страна зеленчукът е бѣденъ съ бѣлковина, която е изобилна съ мѣсото. Мѣсото и зеленчукът доставяватъ заедно сжките начала, които сж нужни за образованието на кржвата или за храненето на тѣлото. Но да кажеме още нѣколко думи за водата. Ние обикновенно говориме, че пиеме вода за това, защото сме жѣдни. Собствено, като неорганическо вѣщество, водата не сжставлява храна за човѣкът, но при сжщото това ни едно животно не може да просъществува безъ нея, — тя е необходима за него така сжщо, както и храната. Но да не помислите, че водата унищожава гладът. Не, тя само е необходима за размегчението на изѣденното, което трѣба да са преобрази на кржвъ (кржвата така сжщо сждржа въ себѣ си голѣмо количество вода), защото онай влажност, която са намира въ самата храна, не е достаточна да павърши това дѣло. Безъ вода не може да са извършнито пещеваренето, нито храненето. Трѣба да забѣлжнмъ и това, че вода са намира въ голѣмо количество именно въ оние органи, които са отличаватъ съ голѣма дѣятелност, като напимѣръ въ мозжкът и въ мишиците. Извѣстно е вече, че безъ храна човѣкът може да проживѣе много по-дълго време, нежели безъ вода. Въ човѣческия организмъ водата има тройно значение, а именно: първо, ако да не би била водата, то множество хранителни частици, като напимѣръ сахарът, би останале за насъ сжвсѣмъ безполезни, защото не би могле да са преобразатъ на кржвъ или да сжставатъ лой; второ, водата уравнива влажността въ нашето тѣло, защото съ джхането, съ потът и съ испражненията ние постоянно губиме множество воденисти частици, безъ които тѣлото ни не може да просъществува; третѣ, водата има влияние при сжставът на нашето тѣло, защото му донася различни соли, които са намратъ въ растворенъ видъ или въ примѣсъ. Ето защо човѣкът употребява рѣчна или кладеничева вода, като по-богати съ землести и съ металически вѣщества, а не чиста дестилирована или чиста джжева вода, или такава, която е прецѣдена презъ тжлчени вжглица. Дестилированная вода е неприятна на вкусъ, и само послѣ нѣкое време, каго бжде открита подъ дѣйствието на въздухът, става добра за пиење. Изъ сжщото това са види, че водата, която пиѣме ние, сждржа въ себѣ си растворени газове. Освѣнъ водата, която са употребява за унищожението на жѣдността, у насъ са употребява и буза. Бузата не е нищо друго, освѣнъ варенно просено брашно, което са оставя да прокисне. Бузата е доста хранителна, защото сждржа въ себѣ си такива сжщо елементи, каквито и сѣка хлѣбна храна. Но тука сме длжнни да забѣлжнмъ, че както много прѣсната, така и прекисналата буза, сж вредителни. Невътасалата още буза, която сждржа въ себѣ си много пробѣла, продължава да прокисва въ стомахът, и съ това препятствува на пещеваренето, т. е. произвжда въ стомахът болове и

пачи коръмътъ; а старата или прекисналата вече буза е изгубила значително количество отъ своята въгленна кислота и образувала е оцѣтна кислота, слѣдователно тя не може да бѣде нито приятна, нито полезна.

(Свършва са).

КРАТКИ ПОНЯТИЯ ЗА ЗЕМЛЕДѢЛИЕТО.

2) Земледѣлецътъ знае твърде добре, че ситниятъ или сипучиятъ пѣсакъ е много по-вредителенъ отъ блатата, защото той са разнася отъ вѣтарътъ и покрива голѣми пространства. Подъ име „сипучъ пѣсакъ“ ние подразумѣваме онзи пѣсакъ, който не съдържа съ себѣ си никакви примѣси, които би могли да го направятъ баремъ отчасти плодороденъ. Когато такавъ пѣсакъ са нагрѣе отъ слънечните лучи, то бива като горѣща пѣщъ, която изсушава въздухътъ на голѣмо разстояние. Изъ сичкото това ние трѣба да заключиме, че за унищожението на сипучите пѣсаци трѣба да са завѣматъ не само оние земледѣлци, които живѣятъ около него, но и оние, които са намиратъ на голѣмо разстояние, защото въздухътъ, който изсѣхва на едно мѣсто, са отнася отъ вѣтарътъ надъ тѣхните посѣви и произвежда опустошения. Освѣнъ това, вѣтровете разнасятъ и самиятъ пѣсакъ, който доволно чѣсто засипва цѣли пространства и произвежда страшни злини. Това обстоятелство, както ни са чини, е подпѣлно достаточено да убѣди сѣсѣдните жители на сипучите пѣсаци, че тие сѣ обязаны да са постараятъ съ общите сили за унищожението на това зло, и ако не бѣде възможно да направятъ отъ пѣсачните равнини плодoвита земя, то баремъ да унищожатъ тѣхното вредително влияние. Ако унищожението на пѣсачните мѣста и да е твърде тѣшко нѣщо, но да ги оставиме безъ внимание и да имъ дозволиме да разпространяватъ своите опустошения е сѣвѣмъ убийствено. Ако сипучиятъ пѣсакъ занимава малки пространства, то ние можеме да го размѣсиме съ гнила, а ако тоя пѣсакъ занимава голѣми пространства, то вашите старания ще да останатъ напразни, слѣдователно ние сме длѣжни да потърсиме други по-сѣществени сръдства, които би биле удобоиспѣлими. Ние знаеме, че водата е въ сѣстояние да унищoжи вредителността на сипучиятъ пѣсакъ, т. е. да го намокри и да унищoжи неговото вредително влияние. И така, ако мѣстността е удобна, т. е. ако тя ни дава възможностъ да я покриеме съ вода, то ние трѣба да направиме това и да образуваме езеро. Когато водата са разлѣе по пѣсакътъ, то не само че ще да изгуби своята сипучестъ, но отъ влажността ще да са покрие съ плѣсень, която, като са увеличава сѣка година, ще да го покрие съ тѣнакъ пластъ черноземъ; тогава ние трѣба да посѣеме на него нѣкоя трева, щото тя съ своите корѣне още повече да свѣже пѣсакътъ. И така, година слѣдъ година, на сипучиятъ пѣсакъ ще захванатъ да са появяватъ различни растения, и той не само че ще да изгуби своята сипучестъ, но още отъ вредителенъ, за нищо неспотрѣбенъ, ще да са преобрази ако не на добра, то баремъ на посръдствена почва, благоприятна за нѣкои полезни посѣви, като напримѣръ, за рѣжъ и за други растения, които растатъ добре на пѣсачните почви. Но тоя способъ изисква такива условия, които са сръщатъ твърде рѣдко, т. е. ние знаеме, че не сѣкога е възможно да обливаме пѣсакътъ съ вода, защото повечето пѣти той са намира по

бърдовити мѣста, слѣдователно нашата длѣжностъ е да потърсиме друго сръдство. Като насадиме дървета, които могатъ да растатъ на пѣсакътъ, така, щото да стоятъ цѣли рѣдове обжирати камъ оная страна, отъ камъ която повечето пѣти вѣятъ вѣтровете, то ще да задържимъ въздушните движения и нѣма да имъ позволимъ да пренасятъ пѣсакътъ отъ едно мѣсто на друго. Освѣнъ това, дърветата, както знаеме вече, иматъ способностъ да задържаватъ влагата, която отъ своята страна произвежда плѣсень, а плѣсеньта, както и въ първиятъ случай, образува черноземъ, на когото посѣянната отъ насъ трева съ своите корѣне ще да свѣже пѣсакътъ. На пѣсакътъ растатъ най-добре храстеци отъ червените върбе. Тие върбе са садатъ лесно и растатъ бързо. Рано презъ пролѣтѣта отсичатъ множество върбови вѣтви и забиватъ ги дълбоко въ земята, които въ непродължително време израсватъ и образуватъ гѣсти живи стѣни, които препятствуватъ на вѣтарътъ да прави голѣми опустошения. Но такива рѣдове трѣба да са насадятъ нѣколко. Разстоянието между единъ рѣдъ и другиятъ трѣба да бѣде не по-малко отъ 10 и не по-голѣмо отъ 20 стѣжкена. Тие растителни рѣдове задържатъ несущиятъ са пѣсакъ баремъ до толкова, щото на поляната са сѣставляватъ пѣсачни възвишенности, т. е. сипучиятъ пѣсакъ въ непродължително време получава волниста повърхностъ, за полезността на която ние говорихме вече, когато разглѣвахме причините, отъ които зависи климатътъ на тая или на оная мѣстностъ. Ние знаеме, че волнистата мѣстностъ, въ дълбочините на която може дълго време да са задържава влажността, ще да даде добри плоди, защото израслите храстеци съ своята сѣйка ще да умалатъ вредителността на сипучиятъ пѣсакъ, който ще да престане да бѣде до толкова сипучъ. Ако ние на укрѣпенните съ подобни стѣни пѣсакъ посѣеме трева, то тя най-напредъ ще да расте само около храстеците, но послѣ, като са разрасте, ще да покрие и сичкото пространство. Ние трѣба да насаждаме подобни храстеци и въ такавъ случай, когато пѣсакътъ може да бѣде обленъ съ вода, защото, като сѣединиме и двата способа заедно, ще да ускориме потрѣбното, т. е. защото по-скоро ще да преобразиме вредителното пространство на земледѣлческа почва. Преди нѣколко години близо до градътъ Грауденцъ, въ западна Пруссия, съ тие два способа било укрѣпено громадно пространство сипучъ пѣсакъ, което занимало нѣколко квадратни мили, и сега това мѣсто принадлежи вече въ числото на добрите и на благоприятните за посѣвите почви. Подобни примѣри ние намираме цѣли стотини. 3) Въ почвата могатъ да бѣдатъ такива примѣси, които вредатъ на растителността. Въ такавъ случай земледѣлецътъ трѣба да са постараетъ до колкото е възможно да унищoжи тие примѣси, а послѣ вече да мисли за обработката на почвата и за посѣвите. По-горе бѣше казано, че черноземътъ бива два рода: плодороденъ и кисель, и че кислотите въ черноземътъ са образуватъ тогава, когато органическите тѣла гинятъ (окисватъ) подъ водата. И така, по оние мѣста, дѣто има много блато, които биватъ покрити въ продължително време съ вода, подъ които са образува черноземъ, земледѣлецътъ доволно чѣсто ще да има дѣло съ кисели почви. Като осуши блатата и като пресече и разчисти горите, земледѣлецътъ не може да каже, че е свършилъ вече своите работи, т. е. че е приготвилъ полето за посѣвъ, защото е обязанъ, преди да захване да сѣе, да унищoжи кислотите, които сѣ твърде вредителни за

растенията. Като остави изсушенната почва продължително време под влиянието на въздухът, то и съ тая способъ той ще да унищожи кислотите, но това би са продължало джъго време, а той не съкога може да чѣка, слѣдователно трѣба да употреби нѣкои искусствени сръдства, които би ускориѣ унищожението на кислотите. Ние видѣхме вече, че кислотите унищожаватъ разѣдающите свойства на варѣтъ, и, наопаки, че варѣтъ унищожаватъ киселите свойства на кислотите, т. е. че ако размѣсиме киселата почва съ варѣ, то кислотите, които са намиратъ въ почвата, ще да са унищожатъ. Но намѣсто варѣ ние можеме да употребиме и поташъ: тѣхните свойства сж почти еднакви, когато са дѣйствова на кислотите. Но поташѣтъ бива твърде скъпъ, слѣдователно ние не можеме да го употребиме очистенъ. Съки отъ васъ знае, че поташѣтъ са добива отъ зола, и въ тие случаи ние трѣба да употребиме пепель. Пепельта може да ни принесе голѣма полза най-много за това, защото блатистите мѣста доволно чѣсто са покриватъ съ растителностъ, като напри-мѣръ съ дървета, съ тѣрстка и съ други висови и пълсти тревы, слѣдователно ние трѣба да забалиме растителността и да добиѣме твърде свѣтла сръдства. Тука сме джъжни да забѣлѣжиме и това, че въ множество страни жителите одавна вече употребяватъ това сръдство, слѣдователно човѣческиятъ умъ е захваналъ да са ползува отъ даровете на природата прели да са опознае съ химията, т. е. преди да са опознае съ природните закони. Ние знаеме, че жителите на сѣверните русски губернии, дѣто сжществуватъ множество блатисти мѣста и обширни гори, одавна вече употребяватъ тие сръдства. Сжщото са повтара и въ Америка. Но освѣнъ кислотите, въ почвата могатъ да бждатъ още и много други примѣси, които, като бждатъ въ умѣренно количество, ѣ принасятъ полза, а ако биватъ въ извжирѣдна пропорция, то преобразяватъ почвата на неплодородна. Една отъ тие примѣси е нашата употребяема въ ѣдението соль, която са нарича г о з б е н а. Почвата, въ която са намира изобилно количество соль, са нарича солѣначакъ. Солѣначаките са сръщатъ най-повече въ приморските мѣста, или по оние равнини, които нѣкога си сж биле покрити съ морска вода. У насъ тие най-много са сръщатъ въ восточните части на Тракия и Бжлгария. Вжобщѣ дѣто солѣначаките и да би са появили, тие не могатъ да бждатъ полезни за земледѣлецѣтъ, защото по-голѣмата частъ отъ нашите домашни растения не могатъ да растатъ на тѣхъ, и за това земледѣлецѣтъ трѣба да са погрижи за тѣхното унищожение. Единственното сръдство, което може да са употреби за унищожението на солѣначаките, са заключава въ умалението количеството на солѣта въ почвата, а това сръдство е да са облѣе солѣното поле съ вода, която разтвара солѣта. Когато пѣрвото предпрѣятие бжде готово, т. е. когато солѣта са разтвори въ водата, то земледѣлецѣтъ трѣба да са поставе да пусти тая солѣна вода да изтече нѣкаде. Съ една дума, полето трѣба да са облива съ вода.

(Продължава са).

ЗА ВОСПИТАНИЕТО ВЖОБЩѣ.

II.

Преди да разгѣдаме системите въ французските школи, ние сме джъжни да кажеме нѣколко думи за са-

миятъ народъ, а особѣнно за онова общество, което е сформированно отъ Парижъ и което сжставлява алфа и омена на националните двжжения. Преди нѣколко мѣсѣца въ С.-Петербургъ е изѣздила книга подъ заглавие „Германия или Франция?“ която е написана отъ П. Леонарда и изъ която ние ще да извлѣчѣме почти сичко, щото са говори за французскиятъ народъ, за французското образование и за французските школи, защото това литературно дѣло е написано безпристрастно и съ особѣнъ критически тактѣ. „Каква обща картина ни представява Франция на пѣрвъ погѣдъ? пита П. Леонардо, и отговаря: „Картина отъ разрушенне и отъ анархия въ сичко. Гнидостъ, развала, фалшъ и искусствѣнностъ са видатъ на сѣкаде: вие мислите, че предъ васъ стои хубавица, не — това е произвѣдение на модата, тсва е хубавица, но не на природата, а на мануфактурата; вие мислите, че предъ васъ са намира богатство, не — това е гола хартия; вие мислите, че предъ васъ стои истинно дарование и заслуженна репутация, не — това е „полицейско“ произвѣдение, тѣржество на рекламата; вие мислите, че видите вжсторгъ на публиката въ театро, драматизмѣтъ на Патти, не — това е буѣнъ и енергичѣнъ клакеръ (подкупѣнъ хвалитель), un produit français; вие мислите, че това е республика, не — това е само вивѣска (надписна джска предъ дюкянѣте); вие мислите, че това е истинна народна радостъ, не — това е приказание на префектѣтъ; вие мислите, че това е вѣсникъ, вѣренъ представитѣль на обществото, не — това е фокусникъ-редакторъ; вие мислите, че това е сила, властъ, не — това е компромисъ. Погѣдѣйте на жената, на семейниятъ животъ — тие сж разрушени, на редигията — тя е напустена, на властѣта, на авторитетите и на пде-ялите — тие сж преобжрнати наопаки и зарѣзани.“ Въ Франция владѣе войвственъ католицизмъ, който не тѣрпи никакви други вѣроисповѣдания, който toujours sur la brèche, който са мѣша на сѣкаде и поощрява народните страсти, който употребява сичките си сили да унищожи плодове на цивилизацията и който са надѣя да царствува изново. На единъ рѣдъ съ католицизмѣтъ ние видѣме бѣсни спекулации, комерчески измами, всемирна облигационна ексцелуатация, които сж са развили изъ царството на модите, изъ тѣжката вѣжливостъ и изъ всемирната французска инициатива по сичѣниятъ сѣѣтъ, — зараза и ядъ, които пропсхождатъ отъ предсѣртните мжки въ много страни. Кражбите, газенията на законѣтъ, злокачѣственните банкротства, слабостѣта на общественото миѣние и подиграванияето съ най-свѣщенните предмѣти и постановления сж изѣзди изъ своите граници. Сждопроизвѣдството довожда въ трибунальѣтъ одного отъ най-голѣмите калпазѣне, които сж разорили хиѣди и милионе честни граждѣне, но тие гѣдѣтъ на своите сж-дне равнодушно, заспиватъ на „подсѣдимите столици“, подиграватъ са съ прокурорѣтъ, говорятъ риторически рѣчи и пр. А публиката? Публиката имъ рѣжоплѣе и преобразява ги на хероп. . . Тие сж богати, тие сж скриле цѣли милионе, тие иматъ и предъ лицѣто на законѣтъ сила! Идете въ Парижъ, разгѣдайте неговиятъ животъ, опознайте са съ обществените понятия, и вие ще да намѣрите двѣ невѣроятни противоположности, два страшни контраста: отъ едната страна вие ще да видѣ-

те яростенъ матерпализъмъ, свършенно безвѣрие, безразсѣденъ атеизъмъ и необмисленна ненавистъ противъ сѣко общественно или господарственно постановление, и отъ друга — още по яростенъ религиозенъ фанатизъмъ, дѣтински суевѣрия, идолопоклонство, — подъ предводителството на Пня IX., — падаючи отъ небето Богородица и пр. Когато разгледате сичкото това, то идете въ правосѣдните здания, надникнете въ главната правителствена фабрика, попитайте законите, опознайте са съ камерата, побратимете са съ полицията и подружете са съ министерските канцеларии. Ако искахните нашето желаніе, то ще да намѣрите либерализъмъ и деспотизъмъ, инквизиционни строгости и безначалне, формалности и безрѣдници, анархия и великодушие, крѣвожѣдностъ и християнство, безчовѣчье и велики теории, — и сичкото това сѣди на една столица, дѣха съ единъ гърди, управлява съ единъ жезлъ и заповѣда съ единъ уста. Ето каква е общата картина на Франция. А нейните частности? Да видиме и тѣхъ. „Въ семейството, говори Леонардо, влазятъ любовникъ, паразитъ, третій лице, l'autre. Романсите и драматическите писатели на Франция му даватъ се по-широко и по-широко мѣсто и намѣчатъ го така гиздаво, щото на мъжътъ не остава нищо друго, освѣнъ да държи ключовете отъ санджето и да бѣде економъ, — мъжътъ трѣба да сѣди въ зимникътъ и въ кухнята, а паразитътъ въ спалнята. Pour le peu que cela continue, ще да заведе мъжете да работатъ черпата работа въ зимниците и на задните дворове, а сичката бѣла работа, сичката творческа и свѣтла страна на съпружеството ще да премине цѣло въ ръцете на паразитътъ. „Ако е така, то обвѣнчайте тие жени, тие мадами за паразитете, ще да ни кажатъ, и сичко ще да бѣде добро. Паразитътъ ще да са преобрази на мъжъ, на законенъ съпругъ и злото . . .“ Не, не бива, — важноста са заключава въ това, че мъжътъ нѣма да остане паразитъ на дълго време: слѣдъ година или слѣдъ двѣ, той непременно ще да бѣде посвѣщенъ въ ключници, въ екопоне, на задниятъ дворъ. Такова е неговото свойство, такава е неговата неумолима сѣдбина: при сегашните прави той непременно трѣба да излѣзе на задниятъ дворъ, и на сцената ще да са появи новъ паразитъ и ще да са повтори пакъ сѣщата история.“ Послѣ тие нѣколко рѣда Леонардо говори, че Дюма et C-іе съ повдигнале противъ фамилиарниятъ развратъ ожесточенна война, че желаятъ да закрѣпятъ общественните дупки съ нови огнестрѣлни оружия, че мислятъ да преобразятъ съвременното воспитаніе и семейната добродѣтель съ свинцови куршуме. „Но Дюма заборава, продължава Леонардо, че куршумътъ не е лѣкарство, че жената понапредъ отъ сичко е херония въ душата си и че найголемата жажда на сѣка жена е да бѣде херония на нѣкой романъ. Представете й романъ и обстановете го съ сичките драматически ужаси, и сѣка жена ще да изнесе сѣрдцето си предъ тѣхните куршуме. Коя жена не желае да бѣде убита въ обитията на възлюбениятъ? Коя жена не желае да умре изранена, съ окрѣвавенно сѣрдце, на неговите ръце? Романътъ е бойното поле на жената, полето на нейните херонически подвиги. Но както на най-добриятъ генералинъ поѣкогашъ измѣнява щастіето на бойното поле, така и на най-добрата жена

измѣнява щастіето въ борбата, — не е ли по-добре да умре на време, подъ куршумете, до появляването на ревността (вжскжнджелжжъ) и до угризеніето на совѣстията за жената и до появляването на изгубенната слава за генералинъ. Не, тука куршумете не помагътъ, куршумете не могатъ да уплашатъ жената.“ П. Леонардо мисли, че жената ще да бѣде спасена само въ такавъ случай, ако бѣде преобразованно самото общество, въ което тя живѣе. „Смѣстествува майчино воспитаніе, продължава той, семейни добродѣтели и обязанности, които съ много по-спасителни отъ сѣки единъ куршумъ, които, повѣрвайте, дѣйствуватъ и спасяватъ по-вѣрно отъ куршумете, защото нищо не може да са сравни съ самоотжържението на жената, — и ако тя поѣкогашъ жертвува даже своите високи обязанности въ страшната борба съ страстите — ахъ! ние сме хора, а не богове, — то нема куршумътъ може да я уплаши и да я запре?“ Ние мислиме, че единственната причина, която произвежда сичките тие безчестия на човѣческата нравственостъ, са заключава въ това, че на жената не е дадено надалѣжащото мѣсто и че мъжете са отнасятъ камъ нея или като съ робиня въ семейниятъ животъ, или като съ источникъ на тѣхните тѣлесни страсти, или като съ не земно или ангелско смѣстество, и искатъ отъ нея да изпълнява онова, т. е. да са ръководи презъ своятъ животъ по оние нравствени начала, които са считатъ за слабостъ, за глупостъ или за претѣжденіе даже и отъ оние хора, които съ смѣдаде тие правила. Измѣнете нейното положение, дайте й нейните свѣщенни права, направете я човѣкъ, глѣдайте на нея като на разумно смѣстество, и тя ще да бѣде достойна за уважение, ще да сѣдне на своето мѣсто и ще да земе въ ръцете си семейната добродѣтель, за да я предаде на дѣцата си. Съ една дума, ако ние преставеме да глѣдаме на жената като на робиня или като на сладострастенъ предметъ, то тя тежде скоро ще да излѣзе изъ тиняското блато и ще да ни яви, че е майка и гражданка и че отъ нея зависи не само домашниятъ щастіе на човѣкътъ, но и административните основи на господарството. Ако при единъ общественни условия жената става развратница и „чувствено“ орудие на тѣлесните страсти, то при други — тя е способна да преслѣдува почти сичко, щото е нечисто и безчовѣчно. Но при днешниятъ воспитаніе на жената и при днешните понятия за нейните обязанности, въ нейното сѣрдце не могатъ да са вкорѣнатъ оние велики стрѣмленія, които съ захванаде да ръководатъ амерканката и които съ предтеча за щастливото бѣдѣще на Сѣверните Щати. Но французскиятъ общественъ развратъ отива още подалече. „Сичкиятъ въпросъ, говори Леонардо, са заключава въ това, че влѣзалиятъ въ семейството паразитъ не желае да са храни само съ сѣрдцето, но иска да са наслаждава и съ тѣлото на своята възлюблена — съ това честно неотемливо и свѣщенно достойние на семейството, — ето дѣ е злото, ето дѣ е вжзелътъ на въпросътъ.“ П. Леонардо допуска, че жената трѣба да обича, че нейното сѣрдце трѣба да бѣде свободно и че тя е длѣжна да отговори само на своята совѣсть, но въ това смѣщо време нейната любовъ не трѣба да бѣде плотско наслаждение. „Любовта, която са ограничава само съ сѣрдцето, говори той, не прави никакво зло, а напротивъ

произвежда добро. Тя е источникъ на великите душевни стрѣмления и на великите човѣчески подвиги.“ „Който и да би я внушилъ, мъжътъ или друго нѣкое лице (такава любовъ не дѣли човѣчеството на мъже и на чужди хора), тя, — ако е чиста и непорочна, благородна и възвишенна, — сѣкога облагородява семейството и способствува на неговото щастие, възвишава душата на майката и не дава ѝ да заборава посрѣди непривлекателните домашни занятия, че тя е жена . . .“ Послѣ тие нѣколко рѣда П. Леонардо ни разказва, че отъ прикосновеността на мъжътъ или на любовникътъ до жената, рано или бѣсно, угасва свѣщенната любовъ, слѣдователно, ако нейното възобновление е необходимо за свѣтътъ, то трѣба да са възобнови отъ друго лице, отъ другъ мъжъ, отъ l'autre'tъ. „И така, сичката смѣшностъ, продължава Леонардо, са заключава въ неприкосновеността до свѣщенното тѣло на майката въ семейството, но мъжътъ са прикасава, c'est une nécessité naturelle, защото друго-яче човѣческиятъ родъ би са пресѣкалъ, — и за това, както ми са чини, е нуженъ другъ, l'autre, който да са неприкасава и съ това да продължи съществуването на свѣщенниятъ огнь отъ любовта въ сърцето на жената и да му не дава да изгасне, защото тоя огнь е длъженъ да прави добро, да създава поезия и да ввежда естетика на сѣкаде — въ семейството и извънъ него. Съ това, както ми са чини, са обяснява присѣдственото въ семейството третѣо лице, de l'autre'tъ, — той е необходимъ за поддържанieto, за спасението на висшата духовна любовъ, а особено за това, че порочната плотска любовъ въ нашите времена разширява се повече и повече своята сила и убива първата, истинната любовъ, и съ това свади жената въ степенъ на подойница или на женски предметъ и разрушава самиятъ источникъ на високото и на прекрасното въ свѣтътъ. Но ако третѣото лице са прикасава, ако то са прикасава до свѣщенното тѣло на омъженната жена, — тука нѣма вече nécessité naturelle, защото мъжътъ изпълнява тая обязанностъ, — то унищожава високото и прекрасното.“ Разбира са, че ние не раздѣляме убѣжденията на П. Леонарда въ много отношения. Първо, ние никакъ не можеме да са съгласиме съ него, че женската любовъ, която отъ прикосновенията угасва, трѣба да са възобновява или да са подгрѣва така смѣщо, както ние подгрѣваме своето ѣдене, защото жената понапредъ отъ сичко е човѣкъ и защото нейното сърце е направено отъ смѣщиятъ материалъ, отъ когото е направено и мъжкото; второ, ние глѣдаме на женидбата не като на безобразна смѣтка или не като на тѣлесно стрѣмление, а като на човѣческо условие, което обличава два приятеля и накарва ги да дѣлатъ между себѣ са своите радости и печали. Нека ни бѣде позволено да кажеме веднашъ за сѣкога, че ако грубото восточно стрѣмление камъ жената и нейното незавидно положение въ обществото смъ убийствени за човѣческото развитие на обществото, то европейските така нарѣчени ангели и идеали, отъ които изискватъ нѣкакви си поезии и двоекласна любовъ, произвеждатъ развратъ, гнилость и разрушение. Повтаряме, ако на жената са не даде нейната собственостъ, ако мъжътъ не престане да търси отъ нея нѣкаква си нравственостъ, която той са стареа съ

сичките си сили да унищожи, и ако животътъ на жената са подвожда подъ едни параграфи, а животътъ на мъжътъ подъ други, то сичко ще да бѣде напразно. Само отъ онзи човѣкъ, у когото въ главата смъ са развили здрави човѣчески идеи, ние можеме да очѣкваме човѣчески стрѣмления, човѣчески понятия, човѣчески желания и човѣческо величие. Ние не намираме никакво различие между индѣйската робиня и между парижскитъ идеалъ, на когото любовта са подгрѣва съ систематически развратъ. И сичкото това трѣба да стане само за туй, защото стариятъ мъжъ, който е занесалъ подъ вѣнецътъ сифилисъ и костоболя, желае да прекара своятъ животъ мирно и щастливо въ обятията на своята млада жена! Ето дѣ са заключава развратътъ, ето дѣ смъ источниците на деморализацията, ето дѣ е възелътъ на обществената гнилость. „Ако жената не позволява на „таѣтворната“ ръка на мъжътъ да са досегне до нейното тѣло, говори г. Леонардо, то съ това тя създава висша духовна любовъ, която поддържа чувството за високото и за прекрасното.“ „Ако мъжътъ не позволява на развратната ръка на блудницата да са досѣгне до неговото тѣло, казваме ние, то съ това той създава висша духовно-човѣческа любовъ, която поддържа чувството за човѣческото достойнство; а ако на сѣки единъ мъжъ са прощаватъ и най-големите грѣхове, най-отчаянниятъ развратъ и най-калните понятия за обязанностите на половете, то неговата жена и неговите дѣщери непременно трѣба да станатъ блудници. Който желае да са увѣри въ справедливостта на нашите думи, той е длъженъ да прочете съ особено внимание продължението на тая статия, което ние извадкаваме така смѣщо изъ книгата на П. Леонарда и което са отнася до сѣвременното положение на французското общество.

(Продължава са).

ЗА НАЦИОНАЛНИТЕ РАСТЕНИЯ.

(Отъ И. Ф. Скау).

Когато разглѣдватъ географическото разпредѣление и разпространение на растенията, то обыкновенно зематъ предъ видъ тѣхните отношения камъ земните поѣсе, камъ климатътъ, камъ отдѣлните части на свѣтътъ и камъ различните степени на възвишенния отъ повърхността на океанътъ. Така напримѣръ, учените са стараятъ само да ни докажатъ, между кои именно градусе на сѣверната ширина растатъ палии, по кои части на земното кълбо растатъ лози или на каква височина отъ повърхността на морето са намиратъ алпийски треви. Ние, напротивъ, ще да разглѣдаме растенията по тѣхните отношения камъ различни човѣчески племена и народности, и ще да видиме, отъ какви растения са е ползувало първоначално това или онова племе и каква рола е то играло въ неговиятъ животъ. Въ щастливиятъ климатъ на тропическите острове по южното море расте хлѣбно дърво, което е най-важно хранително растение за жителите на Океания. Това високо и прекрасно дърво, което има многолиственна повършина, принася множество брашнени плодове, които, ако ги сварятъ, добиватъ

вкус като пшеничен хлѣбъ. Три дървета съ достатъчно да прехранатъ човѣкъ безъ сѣка друга храна въ продължението на 8 мѣсѣца, т. е. толкова мѣсѣци, колкото дървото принася плоди, които узрѣватъ не изведнашъ, а постепенно. Презъ останалото време тие ѣдатъ сѣщите плодове, които заравятъ въ ями и които оставятъ да провиснатъ. По думите на Кука, тука не е тѣшко да прехрани човѣкъ себѣ си и своите дѣца, защото за сѣщото свое семейство той е длъженъ да посади само 10 дървета. Но това дърво е полезно не само за човѣческата прехрана, защото отъ неговиятъ стволъ (tige) правятъ канци и други потрѣбни дървени издѣлѣя, а отъ лѣкото му приготвяватъ дрѣхи. Друго дърво, което играе важни роли въ Океанѣ, а особено на низките кораллови острове между Азия и Нова Холандия и по брѣговете на Индия, е кокосовата палма. Стволътъ ѣй дава дърва; плодътъ ѣй — миндаловидни зърна, масло и маѣко; чурунките на плодътъ са употрѣбляватъ намѣсто сѣдове; тканъта, която я окружава става за плѣтене различни пѣща; съ листата са покриватъ къщите; а отъ самото дърво извличатъ вино и събиратъ палмово зеле. Нова Зеландия са характеризира съ така нарѣчениятъ новозеландски ленъ (*Phormium tenax*). Листата на това растение иматъ дълги жилици, които съ много по-янки отъ нашиятъ ленъ и отъ кълчището. Тамошните жители приготвяватъ отъ тѣхъ дрѣхи, вѣжа и много други пѣща. Характерическите растения на малайците, по островите на Индийскитъ Океанъ, съ меризливите дървета и храсти: каранфилово дърво, меризливите орѣхчета, пиперътъ, бахарътъ и други, които сега нанстина съ распространени и въ Индия. Кукурузътъ (който отъ сѣчките други хлѣбни растения дава най-щедри, но най-невѣрни дарове) е принадлежалъ първоначално само на американските племена. Той принасялъ богати жѣтви въ Перу и на твърде възвишенните мѣстности. Него съ сѣмле даже близо до слънечниятъ храмъ на инките на единъ отъ островите на езерото Титикака, на височина отъ 12,000 стѣпки надъ повърхността на морето, ако и да биле употрѣблявани за това голѣми усилия. Израсналиятъ тука кукурузъ са приносялъ жертва на слънечниятъ богъ и раздавалъ са на народътъ, който сѣпалъ сѣко едно зърно, което израсвало при храмътъ, за драгоцѣнна хамалия на щастieto. Въ сѣверна Америка така сѣмо съ сѣдиле кукурузъ до появлението на европейците. Бърбойатъ е билъ втори драгоцѣненъ даръ, когото Америка е получала отъ природата. Той е расалъ на значителни възвишенности и съ своите брашнени корѣне е представялъ богатъ хранителенъ материалъ. На мексиканската плоска възвишенностъ още до преселението на американците са е сѣдило мексиканско грозде или агава (*Agave rotatorum Zuccarini*). Въ своето отечество това растение цвѣти единъ пѣтъ въ продължението на 8 или на 10 години, но когато най-послѣ цвѣтното стебло е готово да са развие, то въ него са втича громадна масса сокъ. На неговото развитие препятствуватъ, като отрѣзватъ централните листе, и въ продължението на нѣколко мѣсѣца три пѣти на денъ събиратъ сокъ. Тоя сокъ са оставя да преври и получава са такава питие (*pulque*), което има приятенъ прокисловатъ вкусъ, но съ неприятна гнида меризма. Лозита на

агавата, които постоянно са срѣщатъ по плоската възвишенностъ на Мексика (отъ 6 до 7000 стѣпки), обикновено даватъ сборъ само чрезъ 15 години. Това вино са употрѣблява до толкова много, щото митото при неговото внасяние въ градовете Мексико, Пуебло и Толуко са възкачва до 1 милионъ пиастра. Пшките изъ листата на други видъ отъ сѣщото растение (*Agave americana*) са употрѣбляватъ за приготвянето дрѣхи. Това растение е пренесено въ южна Европа и извѣстно е подъ името алое. Въ Мексика повече отъ агавата, а въ Перу и Чили повече отъ ржѣта и ечимикътъ расте друго характерическо растение, което са нарича кинва (*Chenopodium Quinoa*). Неговите жнѣчки, но многочисленни, доволно брашнени зърна доставляватъ твърде употребително тука ѣдене, които ако са варатъ, даватъ каша, а ако са опекагъ, прилячатъ на шеколадъ. По-голѣмата частъ отъ древните племена на Америка, особено по низките мѣстности, и до днесъ още не е запозната съ обработванието на почвата и намира са на долна степенъ въ своето умствено развитие. Много отъ тѣхъ нѣматъ никакви характерически растения, но помежду имъ съществувало едно племе, на което съществуването е тѣсно свѣзано съ едно диворастуше растение. Близо до устията на Ориноко, въ времето на продължителните дъждове, областъта на хауранците са подвѣржава на наводнение. Въ това време това диво племе живѣе по дърветата като маймуните. Дървото, по което тие намиратъ за себѣ си убѣжище, е распущата тука обществено маврикнева палма или маурицѣята. Изъ желиците на листата отъ тая палма тие плетатъ люлки и окачатъ ги по дърветата. На тѣхъ тие живѣятъ и стопаничатъ, кладатъ огньове, ѣдатъ плодове на палмата, които имъ тя принася въ голѣмо изобилие, приготвяватъ отъ нейниятъ сокъ вино, а отъ нейната сърцевина, сходенъ съ сагото — хлѣбъ. Като са обжрпеме камъ Африка, ние срѣщаме въ нейната сѣверна частъ и въ сѣверна Арабия обширенъ, бѣденъ съ растителностъ поѣсъ, но и тамъ скитающитъ са арабни получава щедро наслѣдие отъ финиковата палма. Нейните многочисленни и вкусни плоди хранатъ тѣхъ самите, тѣхните камили и тѣхните коне. Стволовете служатъ за сградите и за отопление, а листата и стѣжковете за приготвянето различни кошове. Въ южната частъ на Арабскитъ полуостровъ и въ Абисиния като национално растение служи кафеиното дърво, което доставлява на тукашните племена тѣхното обично питие. Индусите иматъ двѣ важни растения, оризъ и памукъ. Оризътъ съставлява ежедневната и почти исключителната храна на тамошните жители, защото тие не употрѣбляватъ мѣсо. Памукътъ имъ дава единственъ материалъ за приготвянето на облѣклото. Безъ тие дарове на природата индусътъ не може да просъществува. Недостаточността на оризътъ произвожда всеобщъ гладъ. У китайците национално растение е чайното дърво. То имъ дава такава питие, което е за тѣхъ сѣщото, щото въ страните на лозята е виното, а въ сѣверна Европа пивото и ракията. Пшеницата, ечимикътъ, ржѣта и овесътъ съ национални растения на оние племена, които населяватъ западна Азия и Европа и които наричатъ себѣ си индокавказски племена. Тие растения обикновено са наричатъ евро-

пейски хлѣбни породи, но това едвамъ ли е основателно, защото тѣхно пѣрвобитно отечество, какво са види, е западна Азия. Сичките тие, а особено пшеницата, сѣставлява главниятъ предмѣтъ на земледѣлнето и главното срдѣство за прехраната на тие народи. Южна Европа и частъ отъ западна Азия, която лѣжи близо до Срдиземно море, иматъ национално растение масличното дърво, което дава на южните кавказски племена масло. Това масло служи не само за освѣщение, но и замѣнява на тие племена кравешкото масло, което са употрѣблява твърде много у сѣверните племена отъ тая сѣща раса. Виното така сѣщо сѣставлява наследие на тие племена. Между 30 и 35° сѣв. ширина лозята са обработватъ доста дѣлтелно и добиватъ отъ тѣхъ твърде распространението пите, което носи название вино. Лапландците, които принадлежатъ на сѣверното племе, нѣматъ национални растения, ако не считаме еленниятъ махъ, който храни тѣхниятъ домашенъ добитакъ или сѣверните елене. Въ това обзрѣние ние разгледяхме само пѣрвобитното распределение на растенията по народностите, но въ това отношение сѣ произвѣде важни промѣнения и сега растенията са распределятъ сѣмъ не така, както въ пѣрвобитните времена. При най-ближното изслѣдование са открива, че сичките тие промѣнения сѣ произвѣдени исклучително отъ кавказската раса и вървѣе сѣ паралелно съ развитието на културата между това племе. Кавказските народности и особено европейците постоянно сѣ преселяле въ своето отечество растения отъ другите племена и народи. Тие сѣ преселиле изъ Мала Азия и изъ Персия миндалното, прасковото и капсийното дървета, изъ Китай портокаленното дърво, пресадице сѣ по брѣговете на Срдиземно море оризъ и памукъ, донесе сѣ въ Европа кукурузъ и бърбой изъ Америка, и сега тие растения хранатъ въ Европа милионе хора, како избавляватъ европейското население отъ гладътъ въ времето на оскудните години. Съ своята промишленность и търговия тие племена сѣ овладѣле произвѣденията на чуждите растения, които са не раждатъ въ тѣхното отечество. Така напимѣрь, чайтъ на китайците, казето на арабете, оризътъ и памукътъ на индустите сѣ станале у тѣхъ предмѣти отъ ежедневно употрѣбление. Влиянието на кавказската раса и най-повече на европейците при распределението на растенията ще да ни са покаже още по-замѣчателна ако обжрѣнемъ вниманіе на колонните, които сѣ тие основале по сичките страни и които повечето ишти сѣ сѣвършено преминале въ рѣцете на европейското население. Тие сѣ пренесе сѣ себѣ си въ колонните не само своите собствени национални растения, но и такива, които сѣ тие пресадице у себѣ си изъ другите страни. Освѣтъ това, тие сѣ развѣдихе въ колонните и такива растения, които не сѣ могле да вървѣтъ въ тѣхното отечество, и сѣ тол начинъ сѣ сѣбраде около себѣ си отличителните растения почти на сичките човѣчески племена. И така, по причина на европейскитъ умъ европейските хлѣбни породи сѣ са распространиле въ сичка сѣверна Америка, въ Мексика, на плоската южно-американска възвишенность, въ Чили, въ Буеносъ-Айресъ, въ южна Африка, въ Нова Холандия и въ Вандименова земя. Лозите на Мадера и на Канарските острове са разсаждатъ въ южна

Африка и въ южна Америка. Оризътъ и памукътъ са разсаждатъ въ голѣмо количество на югъ въ Сѣдиненните Щати и въ Бразилия; кафейното дърво и сахарната тѣрстка — въ Вестъ-Индия и въ Бразилия; меризливото орѣхово дърво и каранфиленните хрестеци — на Бурбонъ и на много Вестъ-Индийски острове; въ Бразилия, на Илъ-де-Франсъ, на Ява и въ Индия сѣ разсадени чайни плантации; а въ Нова Холандия са занимаватъ съ разсажданието новозеландски лентъ. Европейците сѣ раздале своите национални растения и на много други племена, които сѣ умѣле да оцѣнатъ тѣхната полза. Тие сѣ преселиле по островите на южного море нѣкои европейски и тропически растения, които по-напредъ не сѣ расде по тие мѣста, но сега са разсаждатъ даже и отъ мѣстните жители. Останките отъ американското население, които сѣ уцѣлѣле въ възвишенните мѣстности на Перу, на Чили и въ Мексика, сѣ приимле европейски растения. Европейците сѣ донесе на африканските негри по западниятъ брѣгъ на Африка кукурузъ, пушекъ и други американски растения. Истина е, че арабете сѣ способствуваде да са распространи памучното растение, сахарната тѣрстка, кафейното дърво и финиковата палма, но и тие така сѣщо принадлежатъ на кавказското племе. Ние мислиме, че китайците сѣ преселиле памучното растение изъ Индостанъ, а Японците сѣ получили чайното дърво изъ Китай. И така, европейците, а особено сѣверо-европейците, повече отъ сичките други племена сѣ успѣле да пренесатъ въ своето отечество и колонни отличителните растения на другите народи. Тѣхната собствена родина, а особено сѣверна Европа, е крайно бѣдна съ национални растения чужестранно происхождение (собственно мѣстните растения, каквито сѣ зелето, рапонътъ, рѣпата, аучете, зелените гулии и др., сѣ неважни). Въ сичкото това ние видиме едно отъ най-главните доказателства за умственното превъзходство на тие племена и примѣръ отъ туй, че синътъ на спромахътъ, който е надаренъ съ таланти, съ прилѣжаніе и съ искусство, може да придобие по-голѣмо благополучіе, нежели богатиятъ наследникъ. Не зная, ще ли читателътъ да приѣме тие измѣнения, които сѣ произвѣдени въ распределението на растенията, за нарушение на природните закони и ще ли той да са побон, че постепенно, когато племената усвояватъ чуждите особенности, земята и нейните обитатели се повече и повече ще да поднадатъ въ невесело еднообразие. Подобни опасения сѣ са изсказвале не единъ иштъ. Твърде тѣсто сѣ са оплаквале, че въ описанията на сегашните иштешественици са сѣща много по-малко интересно, нежели въ по-напредните. Племенните различия сѣ са изравниле не само въ Европа, дѣто въ московскитъ салонъ можешъ да помислишъ, че са намиращъ въ Парижъ. По-напредните прелестни разкази, които сѣ ни оставиле пѣрвите крѣгосѣтти плаватели за обитателите на островите по южного море, сега отчасти сѣ са замѣниле съ това, че обитателите на тие острове са облачатъ въ европейски дрѣхы, че праватъ свои кораби и черкови, че отварятъ училища за взаимното обучение и пр. Даже и на Хималайските планини, на височина отъ 7,000 стѣпки надъ повърхностьта на морето, дѣто още неодавна е господствувала дива природа, която са е посѣщала твър-

де рѣдко отъ пѣшниятъ пидустъ, който е отивалъ на богомиле, сега тамъ, по думите на Жакемона, са намиратъ къщища и баните Симли съ 60 европейски къщи, дѣто жителите въ плитки калеврички и въ копринени чорапе въздъхъ въ европейски карети на обѣдъ, дѣто пмъ прислужватъ европейски и дѣто пиятъ шампаншия и рейн-вайнъ. Така сѣщо и въ Нова Холандия, дѣто преди малко време природата са е намирала въ дѣвственно сѣстояние и дѣто сѣ живѣе диваци, които сѣ са намираше на най-низската степенъ въ своето развитиѣ, които сѣ тѣрсиле прибѣжище отъ лошавите времена между вѣтвите на дърветата и които сѣ са хранили само съ морски раковини, тамъ пѣтешественикътъ срѣща сега европейски градове съ гостеприѣмници, съ кафенета, съ библярди, съ библиотеки и съ конски бѣгове*). Непознати угоди, които човѣците достигатъ по причина на междуплеменинѣтѣ сношения и по причина на развивающата са отъ това цивилизация, не само относително физическото благосѣстояние, но и относително умственниятъ животъ, спчкото това може да ни възнагради за еднообразието; но цивилизацията не само че не разпространява еднообразие, а напротивъ това постоянно изнася националните особености. Не трѣба да забравяме, че цивилизацията буди много умствени сили, които сѣ спале до сега, и сѣздава сѣвършено нови отношения. По тие пробудени сили са развиватъ не еднакво: появившѣтѣ са отношения не сѣ еднакви на сѣкаде, така щото на единъ рѣдъ съ еднообразието, което въ пѣкои отношения безспорно са развива, възникватъ множество нови различия, които далече превъзхождатъ по-напредните. Така напримѣръ, можеме ли да имаме сѣмѣние, че различieto между англичанѣтѣ и французиѣтѣ е много по-големо, нежели между гвинейските и мозамбикските негри или между различните дивѣ племена на вѣтрѣшна Бразилия?

НАРОДНА ПѢСЕНЬ.

Горката Марга, кѣто сѣрачи 1),
Сѣракувала 2) — деветъ години!
Проговари си хубава Марга:
„Дано ма иска добро юначи,
Дано ма земѣ да си отджина!“
Оженила са хубава Марга, —
Не отджинала, а вѣжджинала
Отъ зла свѣжрва и отъ зѣла свѣжрѣ
И отъ двѣ зѣлѣ, кѣто двѣ зѣми:
Свѣжрѣ ѣ бѣше сѣлски изѣдникъ,
Свѣжрвата ѣ — стара вѣпирка,
А двѣти зѣлѣ — двѣ самодиви!
Накарали сѣ горката Марга
На тихъ бѣлъ Дунавъ дѣрѣжи да пѣри:
Черни дѣрѣжи бѣли да прави,
Бѣли дѣрѣжи черни да прави!
Колкото пѣри черни дѣрѣжи,
Черни дѣрѣжи по-черни ставатъ;

*) Изказанното отъ г. Скау мѣние относително благосѣстоянието на пидустѣ или на повохолодезетѣ противорѣчи на сѣбра-ниѣтѣ въ послѣдните нѣколко годишни факти. Ние сѣщо можеме да кажемъ, че сѣвременната европейска спекулативна цивилизация не възкрѣшва, а убива.

1) Сѣраче; 2) сѣракувала.

Колкото пѣри бѣли дѣрѣжи,
Бѣли дѣрѣжи по-бѣли ставатъ.
Прага ги Марга до сѣний пладне,
На свѣжрва тихо говори:
„Пладнувахти ли да пладнуваме?“
Огговаря ѣ стара свѣжрва:
„Ние пладнувахти и за тебѣ има
Добаръ дѣлъ гозба отъ мори риба,
Отъ мори риба въ сѣребарѣ сѣжанъ 3),
На пидицата пудъ пидицата.“
Веднашъ ханила горката Марга,
Веднашъ ханила и двѣти викнала:
„Скоро, Стоене, студена нуда!“ 4).
Стоялъ са хукна, зѣла извика:
„Вѣрни са, бате, буѣл умира!“
Стоялъ са вѣрна, тя пакъ извика:
„Скоро, Стоене, студена нуда!“
Чи пугѣдали, та чи видѣли,
Че не е било отъ мори риба,
Отъ мори риба въ сѣребарѣ сѣжанъ,
На пидицата, пудъ пидицата,
Ами е било отъ зѣла глава,
Отъ зѣла глава, отъ гущѣръ крака,
Та утровали горката Марга!

(Записана отъ А. Драгиева въ село Торлашката-махала, захарски окръгъ).

„БЪЛГАРСКОТО КНИЖЕВНО ДРУЖЕСТВО“ ВЪ БРАИЛА.

Дѣловодителъ на „Българското книжевно Дружество“ въ Браила ни е изпроводилъ дълги и широки „Извлѣчения изъ дневниците на главното годишно сѣбрание въ Браила отъ 25. Юлиа“ и нѣкаква си „равносѣтка“ за разносните и доходите на чудотворното „Дружество“, съ които ние, като вѣстникаре, както ни са чини, сме длѣжни да напѣлимъ цѣли двѣ страници отъ вѣстникъ „Знаице“. А защо ги не печатаме? Причините, които ни накаратъ да бѣдеме невнимателни къмъ това „блаженнопочивше“ дружество сѣ двѣ: първо, ние нѣмаме воля да пѣлимъ страниците на вѣстникътъ си съ „казанѣшки смѣтки далъ Коѣло, зѣлъ Коѣло“, отъ които читателите нѣма да извлѣкатъ нѣщо друго, освѣнъ положително заключение, че у българетѣ сѣко едно дѣло, даже и най-свѣщенното, носи чорбаджийски характеръ; второ, ние не желаемъ вече да прѣсипваме изъ бездѣното кѣло въ праздниятъ амбаръ и да говоримъ за оние мѣртвѣци, които биватъ полезни само за хероите на задушница, т. е. ние са отказваме да говоримъ за оние козли, които не сѣ въ сѣстояние да дадатъ нито млѣко на дѣцата, нито харачъ на царѣтъ, нито колачъ на попѣтъ. Цѣла година ние очѣквахме „Периодическото Списание“ и цѣли шестъ години са приготвлявахме да посрѣтнемъ общанниятъ „Сборникъ“ на „Дружеството“, а енергическото сѣбрание отъ 25. Юлиа 1875 година ни подава пакъ сѣщите микстури, съ които ни сѣ поиле въ продължението на шестъ години и бившите дѣловодители на „предопредѣлениятъ“ зашѣртък! Не знаемъ ние какъ, любезни читатели, а насъ е срамъ да ви разказваме, че „Дружеството“ още живѣе, че то е имало свое годишно сѣбрание, че то има доходъ и разности, че то е дало г-ну Радионову 200 франги да види Одесса, че то е заплатило 1,175 франги за „помѣщение“ и 2,010 франги за дѣловодителъ и за слугата, че то е имало други 541 франги разности (гл. разносната книга, листъ 48—68) и че то е гонило изъ Браила кучетата. И смѣшно и горчипо! Боже мой, защо хората си харчатъ паричките? Защо оставятъ работата си и тичатъ на сѣбрацията? Защо са разваля лѣтаргическитъ сѣжъ на нашите лѣшове, съ когото тие сѣ са усвоили така мило? На тие три вопроса ние не зна-

3) саханъ; 4) вода.

сме какво и да отговорим. Ако попитате дѣловодителите на „Дружеството“, защо тѣхните учени труди сѣ равни съ аритметическата нула, то тие ви са оплакватъ отъ равнодушното на българския народъ къмъ великото и прекрасното и отъ недоброжелателните свойства на нѣкои отъ дѣлни лица; а ако кажете укорителна дума на нѣкоя българска личностъ за нейното равнодушие къмъ умственния напредокъ, то добивате отговоръ, че „на нищото не е потребно нищо“ „и че е по-добре да ний са даде сега сврака, нежели слѣдъ сто години биволъ“. Кажете ни сега, молиме ви са, коя отъ тие двѣ категории има право — дѣловодителите ли или публиката? Да видиме. Благоразумните хора говорѣха още при основанието на „Дружеството“, че то са гради на фалшиво основание и че неговата ягкость ще да бѣде сѣмнителна. Тѣхните думи са изпълниха. Намѣсто да са захване отдале нагоре, намѣсто да са употребятъ честни и открити срѣдства и намѣсто да са земаатъ въ внимание днешните нужди на народътъ, първите дѣловодители на „Дружеството“ провъзгласиха, че това учрѣждение ще да бѣде академия, че нашите учени ще да изсипатъ сичките свои мозъчни драгоцѣнности между неговите стѣни, че изъ касата му ще да са тѣркалятъ хиляди рубли и милионе франки и че въ рѣцете му ще да са сѣсрѣдоточи сичката сѣдба на българския народъ. Ако тая първа погрѣшка сама по себѣ си и да бѣше вече твърде важна, но, „Дружеството“ въ непродължително време претърпѣ и другъ единъ ударъ, който бѣше много по-силень отъ първиятъ. Първиятъ дѣловодител на „Дружеството“, който наистина са оказа бездарень и вѣтарничевъ господинъ, пожела да играе такива роли, които не бѣха нито за неговиятъ умъ, нито за неговите познания, нито за неговите способности. Въ продължението на доволно кратко време той са постара да отстрани отъ „Дружеството“ сичките оние личности, които бѣха по-умни отъ него и които би му помѣшале да земе въ монополъ свѣтската наука, която той не познаваше, но който бѣше въ състояние да му даде достаточни срѣдства. Второто годишно сѣбрание засвидѣтелствува твърде ясно, че „Дружеството“ е поведено отъ неопитна рѣка. На третиято годишно сѣбрание скиптрътъ премина въ нови рѣце. И какво? — Нищо. Знаете ли вие стихотворението на Некрасова, което носи название „Шарманка?“ Единъ благоразуменъ човекъ си купилъ шарманка или катеринка (музикаленъ инструментъ) и пожелалъ да свири съ нея на оние арии, за които я билъ назначилъ майсторътъ ѝ, а свои собствени дълго време той буталъ насамъ-нататакъ механизъмътъ на инструментътъ, дълго време въртелъ надѣво и надѣсно рѣчичката му и най-послѣ . . . го развалилъ смѣсьмъ. Когато нещастieto било вече подлжно, то старецътъ повикалъ синътъ си, натоварилъ го съ разваленитъ музикаленъ инструментъ и заповѣдалъ му да ходи по свѣтътъ и да свири щото може и както може. Така са случи и съ нашето „Дружество“. Когато г. Пѣйовъ са нагърби подъ литературния инструментъ и когато захвана да върти рѣчичката му, то изъ него излизяха само фалшиви ноти. Да кажеме нѣколко думи и за нашата публика. Сѣки вече знае, че ние, българете, сме или Габровци или Свищовци, слѣдователно и нашите велики дѣла трѣба да бѣдатъ или габровски или свищовски, защото каинилата не ражда славѣ, а ластавицата — тѣлци, или защото „сѣка круша пада до корѣнътъ си“. Поглѣдайте ни въ сѣко едно дѣло и увѣрете са въ справедливостта на нашите думи. Когато захващаме нѣкое ново предприятие, то нашиятъ ентузизмъ прилича на африкански ураганъ, а щомъ примине мѣсѣцъ или два, то отъ сичките наши херончески подвиги не остава нищо друго, освѣнъ „жърба слава“ или надгробни воспоминания. Цѣлъ мѣсѣцъ преди да стане годишниятъ сѣбрание на „Книжечното Дружество“ бѣха испроводени пригласителни писма до българските общини въ Ромѣния и въ България, въ които са калѣсваха „сичките знаещи“ да участвуватъ въ сѣданията и да дадатъ своето мнѣние за по-щастливото бѣдѣщето на недоносенното сираче, което съществува неизвѣстно защо и за кого, по „благоразумните“ общини, които обичатъ патриотизмътъ и просвѣщенiето само въ такавъ случай, когато са надѣятъ да извлѣкатъ изъ него баремъ една бѣжлива

внио, са постараха да уважномошатъ дѣловодителътъ на „Дружеството“ да преглѣда своите дѣла, да даде смѣтка самъ на себѣ си и да са избере и за напредъ за попъ въ празното сѣдо. Но да не помислите, че съ сичкото това ние желаеме да обвиниме само г-на Пѣйова. Не, въ това отношение г. Пѣйовъ е до толкова кривъ, до колкото и синътъ на гореказаниятъ старецъ, който е билъ накаранъ отъ обстоятелствата да свири съ строшень инструментъ. Тамъ, дѣто нѣма сѣчувствне и дѣто хората са грижатъ само за своята „отхрана“, ни едно обществено предприятие не може да напредне. Ние би могли да окривиме г-на Пѣйова само въ такавъ случай, ако обстоятелствата да би му благоприятствувале и той да би ги отбѣлсналъ отъ себѣ си. Но най-сѣмнителното е по-послѣ. Ние прочетохме въ дневникътъ, който ни бѣше изпроводень отъ г-на Пѣйова, слѣдующите нѣколко рѣда, които приѣхмъ за насмѣшка на самото „Дружество“. „Слѣдъ изказванieto разни рѣчи за успѣхътъ на Дружеството отъ страна на от. М. Казанакли, на В. Д. Стоянова и Т. Пѣйова и слѣдъ горѣщи молебствования (трѣбало би да пинете малко водича), изрѣчени въобщо отъ цѣлото сѣбрание, распусти се тѣзгодишното главно сѣбрание.“ Кажете ни, не ли е това насмѣшка? Ако тие траго-комедии да не би са разигравале въ Браила, дѣто българскиятъ патриотизмъ е доказанъ фактически, то ние би имале право да кажеме, че попъ Генчо, който е пѣлъ „Исайя ликуя“ даже и въ оние случаи, когато е отпѣвалъ мѣртвите, е ималъ пълно право. Нѣка ни дава господъ богъ здравие и дълго-действие! А каква е цѣльта на „Българското Книжечное Дружество?“ Това не може да ни обясни ни самиятъ неговъ основател. Другъ вопросъ. Кой има право да засѣдава въ годишните сѣбрания на „Дружеството“ и да дава своето мнѣние? Тоя вопросъ е твърде важенъ. Научихме са, че когато двама малко-много учени българи дошле въ Браила и пожелале да приѣматъ участие въ засѣданията на „Дружеството“, то дѣловодителътъ имъ обявилъ, че подобни нѣща сѣ сѣмнителни, защото уставътъ на „Дружеството“ е теменъ и непонятенъ. Истина ли е това? А ние се още говориме, че ще да станеме хора! На сѣкаде монополъ!

ПОЛЕЗНИ КНИГИ.

- * Meyer, I. G. Die Gemüse und Frachttreiberei und die Kultur der Frühgemüse auf freien Beeten, in 8° 1/2 Rthlr.
- * Edward. Class Book of Arithmetic. 18-mo. 1 swd.
- * Griffin. Elements of Algebra and Trigonometry. Тие двѣ книги сѣ одобрени отъ английската критика и препорѣчаватъ са.

РАЗЛИЧНИ ИЗВѢСТІЯ.

* Профессоръ Шварценбахъ въ Бернъ са е постаралъ да изнамери, че въ училищните стаи на едно пространство отъ $2\frac{2}{3}$ до $9\frac{1}{2}$ кубически метри отъ едно дѣте, момче или момиче, като сѣди единъ часъ, набирала са въгленнакислота отъ 18 до 35 волума (мѣра) на 10,000 ч. въздухъ, а то е в до 9 пѣти повече въгленна кислота, отъ колкото я има въ свободниятъ въздухъ. Когато толкова много въгленна кислота са набира въ училищните стаи за единъ часъ, то колко повече би са набрала тя за повече време, ако да неби са отваряле чѣсто вратата и прозорците на тие стаи? А вамъ е вече познато, че въгленната кислота е вредителна за джханието. Ако да не би са отваряле дълго време вратата и прозорците на училищните стаи, то не само че би са повреди-ле дѣцата, но много отъ тѣхъ би са и задушили. Отъ това са види до колко сѣ вредителни малките и тѣсните училищни стаи, и до колко сѣ нужни вентилациите даже и въ най-широките училищни стаи. Освѣтъ това, нужно е още, щото чѣсто да са отварятъ училищните врата и прозорци, за да са провѣтрятъ стаите, и послѣ сѣки часъ сѣдѣние дѣцата да са пушатъ да излизатъ вѣнъ, за да са порасходатъ и подишатъ чистъ въздухъ, а въ това време училищните стаи да са провѣтриватъ.